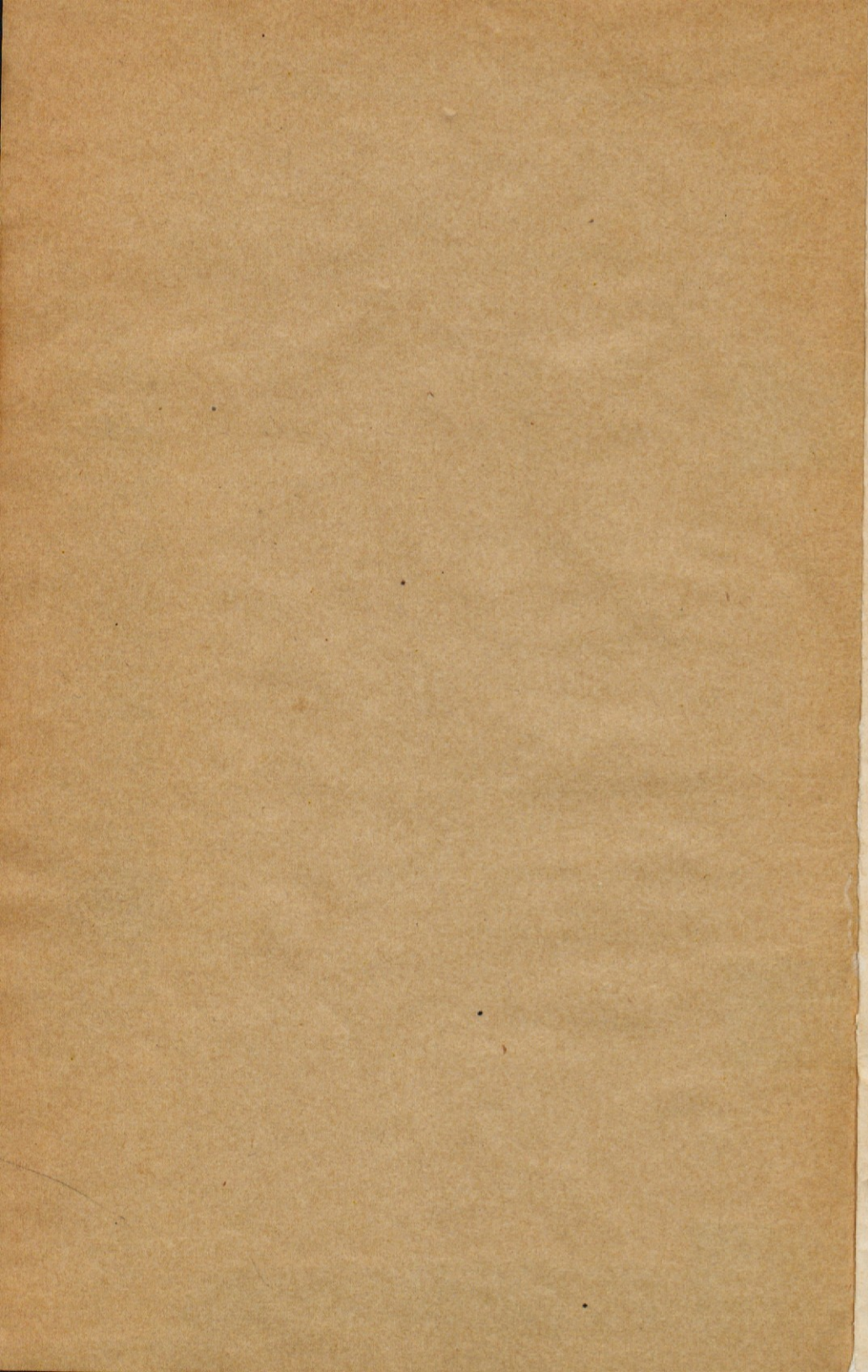

II.

35.702

Bg

Zgodovina župnij

v dekaniji

☞ Kranj. ☞

Spisal

Jožef Lavtižar,

duhovnik ljubljanske škofije.

Prvi zvezek :

☞ **K r a n j.** ☞

Cena 30 kr.

V Ljubljani 1898.

Založil pisatelj. — Tiskala Katoliška Tiskarna.

II B y 35.702.

Kazalo.

Vvod	I. II.
1. Iz starih časov	1
2. Luteranska dōba	3
3. Sedanje mesto	6
4. Mestna farna cerkev	8
5. Źupniki	13
6. Bratovščina in beneficij sv. rešnjega Telesa	28
7. Nekdanja kapucinska cerkev s samostanom	29
8. Bolnišnica sv. Leonarda	30
9. Važne starine	31
10. Rožnivenska cerkev	32
11. Cerkev sv. Fabijana in Sebastijana v Pungrtu	33
12. Podružnica sv. Ožbalta v Čirčičah	35
13. Podružnica sv. Jožefa na Hujah	36
14. Podružnica Matere božje na Primskovem	36
15. Podružnica sv. Marije Magdalene na Rupi	40
16. Mestno pokopališče	41
17. V fari umrli duhovniki	43

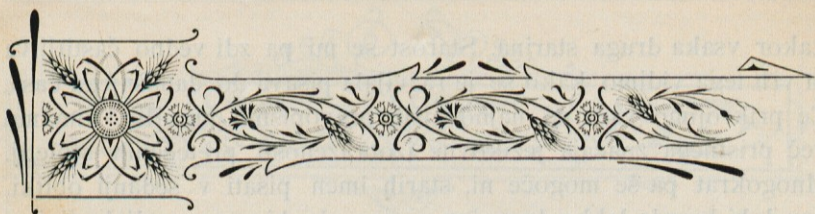

Kazalo

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46

Vvod.

Erejel sem mnogo dokazov, da je bila s priznanjem sprejeta moja prva knjiga „Zgodovina župnij in zvonovi v dekaniji Radolica.“ To je bilo povod, da sem začel preiskovati tudi zgodovino dekanije Kranj. Gradivo je sicer velikansko, zlasti ker želim podati precej obširno podobo. Pa — ako mi Bog dá zdravje — vredil bodem vso tvarino v nekoliko letih. Vsak zvezek bode celoten sam zá-se.

Zgodovino pisati je težavno in odgovorno delo. Težavno, ker mnogokrat manjka prvotnih virov in temeljitih dokazov, odgovorno, ker se pri površnem preiskovanju lahko vrinejo neresnična poročila. Zgodovinar mora biti toraj jako oprezen in vesten, vsaj se mu pri najboljši volji in natančnosti lahko pomeša kaka zmeta med resnico. Zlasti pri tiskanih virih pride lahko pomota iz stare knjige v novo in zmešnjava je lahko še večja. Zato naj je pa tudi pripravljen na sodbo, ki se vrši o njegovem pisanju. Da bi bila le stvarna in nepristranska!

Glavni viri, iz katerih sem zajemal, so poleg lastnega ogleda župnijske listine in matice. Mnogo podatkov sem dobil in upam dobiti v škofjskem arhivu v Ljubljani. Kjer sem rabil kako zgodovinsko knjigo, zaznamoval sem v opazki. Za zgodovino kranjske mestne fare mi je služil posebno dobro J. Parapat-ov sostavek „Letopis mesta kranjskega“, ki ga je izdala „Slovenska matica“ l. 1870.

Pisavo priimkov sem pustil tako, kakoršna se nahaja v izvirknih. Kritika J. L. Benkovič-eva (Duhovni pastir 1897 str. 525) mi sicer očita, da sem pisal v zgoraj imenovani knjigi lastna osebna imena jako popačena. Na to odgovarjam, da ima staro pravopisje (akoravno ni pravo pisje) svojo zgodovinsko vrednost

kakor vsaka druga starina. Starost se mi pa zdi vedno častitljiva in vrh tega vidimo, kako se je razvijala pisava do današnjega časa. Če prikrojimo vse po najnovejših pravopisnih pravilih, nimamo več pristnega značaja jezikovne izobrazenosti pretečenih stoletij. Mnogokrat pa še mogoče ni, starih imen pisati v sedanji obliki, ker dobi beseda lahko drugačen pomen, ako bi se popravljala. Saj misli lahko vsak sam, kako bi se podpisoval dotičnik dandanes.

Dekanija kranjska šteje po sedanjem obsegu 20 župnij. Ker je zgodovina štirih farâ že opisana, ostaja mi jih še 16. Opisana je namreč:

1. Zgodovina nakelske fare. Spisala Ivan Vrhovnik in Anton Koblar, kapelana, l. 1885.

2. Zgodovina dupljanske fare. Spisal Ivan Vrhovnik, kapelan, l. 1885.

3. Zgodovina goriške fare. Spisal Ivan Vrhovnik, kapelan, l. 1885.

4. Zgodovina cerkljanske fare. Spisal Ivan Lavrenčič, založil Anton Golobič l. 1890.

Ti gg. pisatelji, ki so priobčili zgodovino omenjenih župnij bolj temeljito kakor premore moje peró, so nam izgled, kako veliko slovstvo bi že lahko imeli, ako bi bilo več delavcev na tem polju. Tako pa beži čas dalje in poteka brez dobička. Kaka zamuda! Na noge toraj, častiti tovarši! Kadar imate kaj prostega časa: iščite, zbirajte, spisujte! Tako si bodedo zgradili lepo in veliko zgodovinsko poslopje, da se bode lahko ponašala ž njim ljubljanska škofija.

S to željo izdajam pričujoči prvi zvezek. Veselilo bi me, ako bi mogel delo dovršiti. Ako ne, naj prevzame kdo drugi mojih častitih sobratov nadaljevanje.

Ráteče na Gorenjskem 1. januarija 1898.

Jož. Lavtizar.

Bela Ljubljana,
Črn je Kranj

Národna.

I. Iz starih časov.

Ali je Ljubljana res bela, naj sodijo tisti, ki jo bolje poznajo. Za Kranj pa je časten naslov, da je črn. Njegova zgodovina sega v daljno sivo preteklost.

Kranj (*Chrainburch, Crainburg, Kreiburg*) se imenuje po pravici starodavno mesto. Ko je dobil Karol Veliki l. 788 kranjsko deželo, razdelil jo je v marke. Jedna je bila kranjska marka in v njej je bilo glavno mesto Kranj.¹⁾ Tukaj so imeli svoj sedež kranjski mejni grofi (*marchiones*). Prebivali so menda v sedanji Ogrinčevi hiši št. 2 blizo farne cerkve. Prvega najdemo l. 974 z imenom Poppo. Okrog l. 1004 je gospodaril Waltilo²⁾, 1011 Udalrik, 1040 Eberhard, 1170 pa Engelbert. L. 1262 je sozidal ortenburški grof Henrik trdnjavo v Kranju.³⁾ Nekoliko let pozneje (1270) je šel s svojo vojsko skozi Kranj češki kralj Otokar II. ter prodiral dalje po Gorenjskem in Koroškem. Premagal je dosedanjega gospodarja na Kranjskem oglejskega očaka Filipa. Pa že l. 1276 se je moral odpovedati Otokar pridobljenim deželam. Poskusi sicer še jedenkrat bojno srečo, ker mu je preveč žal za izgubljene lepe pokrajine. Toda v bitvi na March-polju 26. avgusta 1278, kjer se je meril s prvim Habsburžanom cesarjem Rudolfom, izgubi vojsko

¹⁾ Dr. Klun: Archiv I.

²⁾ Ko je cesar Henrik II. (Sveti) podaril blejsko grajščino 11. aprila 1004 škofu Albuinu, beremo v podelilnem pismu: *Praedium, quod dicitur Veldes, situm in pago Creina, nominato in Comitatu Waltilonis*. (Mittheil. des historischen Vereines für Krain 1847.)

³⁾ Valvazor IX., str. 111.

in življenje. Avstrijsko, Štirsko in Kranjsko podeli cesar svojim sinovom in vstanovi s tem vladanje habsburške hiše v naših krajih. Formalno (očitno) zvestobo obljubili so Rudolfu kranjski deželni stanovi 11. julija 1283. Spomin na ta važen dogodek obhajali smo l. 1883, ko se je praznovala 600 letnica, odkar smo Kranjci zvesti podaniki avstrijski. To leto je imelo mesto Kranj izredno čast, da je sprejelo v svojem obzidju 16. julija 1883 Njegovo Veličanstvo presvitlega cesarja Franca Jožefa I.

V 15. stoletju (1420—1456) je bil Kranj v oblasti celjskih grofov. Takrat so bile hiše večinoma lesene. Vojvoda Ernest je vkazal l. 1422, naj delajo zidane. Ta je podelil l. 1423 Kranjcem tudi pravico, da so lahko prosto volili mestnega sodnika.

Imenitnega gosta so imeli Kranjci v svoji sredi leta 1457: Friderika IV. To je tisti cesar, ki jim je podelil največ pravic in pozneje vstanovil tudi ljubljansko škofijo. Friderik je bil takrat v težavnem položaju, vojskoval se je namreč za dedščino celjskih grofov. Zadnji celjski grof Udalrik, ki je bil umorjen v Belgradu 11. novembra 1456, zapustil je velikansko premoženje. Njegova vdova Katarina je hotela vsa posestva z orožjem sebi ohraniti. Vrh tega je bilo še 24 drugih plemičev, katere je skominjalo po lepi zapuščini. Cesar je pa vsa nemška posestva tirjal za-se na podlagi dedovalnega dogovora s Celjani. Kranjski, koroški in štirski deželni stanovi vstopili so se na njegovo stran. Cesarju ostane zmaga in tako ga najdemo l. 1457 v Kranju. Od tu odide v Radolico, kjer se mu posadka vstavlja nekoliko časa, pa se mora slednjič tudi vdati.

Leta 1660 obiše Kranj Leopold I. Prišel je čez Ljubelj. Sodnik in svetovalci so se mu poklonili 6. septembra pri mestnih vratih in mu podali ključe v znamenje vdanosti. Drugi meščani so stali na obeh straneh ceste v paradi s pušami na rami. Cesar je tukaj prenočil ter odšel 7. septembra proti Ljubljani.

Tudi Karol VI. je počastil mesto s svojim prihodom 25. avgusta 1728. Slovesno so ga sprejeli, na čelu jim sodnik Nikolaj Adlman z mestnim starašinstvom. In ko je slednjič tudi cesar Franc I. 1816 potoval skozi Kranj, se lahko mesto ponaša s tem, da je videlo pet cesarjev v svojem obzidju.

Štirikrat je gospodoval velik ogenj v Kranju. Prvi požar je zaznamovan dné 10. avgusta 1668. Pokončal je več kot polovico mesta. — Še hujši je razsajal 20. avgusta 1749 ob štirih popoldne. Ves Kranj je bila goreča gromada, v kateri je zgorelo

dvajset ljudi.¹⁾ — Tretjič se je pokazal rudeči petelin 18. maja 1811. Zarad hudega vetra niso mogli veliko vbrantiti in divji element je opustošil 184 hiš. Goreti je začelo v hišni številki 16. Končanah je bilo mnogo starih listin v veliko škodo mestni zgodovini. Zgorela je tudi streha na farnem stolpu in na župnišču. Francozka vlada, ki je imela takrat oblast v deželi, nabirala je doneske za pogorelece in tudi sama dala 30.000 frankov. — Slednjič je vpepelil ogenj 25. septembra 1832 savsko predmestje s šestindvajsetimi hišami.

Kuga je strahovala Kranj trikrat in sicer v letih 1554, 1557 in 1657. Imenovali so jo črno smrt. Gotovo so se zatekali prebivalci v cerkvico pungrško, da bi jih rešil Bog na priprošnje sv. Sebastijana grozovite morilke. Tudi kolera, njena sorodnica, je v 19. stoletju dvakrat klicala Kranjce k pokori (1836 in 1855). Še sedaj je shranjena pod streho farne cerkve 181 cm dolga rakev iz smrekovega lesa, s ploščevino okovana na voglih in z železnimi ročmi pri zglavju in v podnožju. Star „šimelj“ je opravljal žalostno službo, da je vozil mrliča na pokopališče. Nekateri se ga še dobro spominjajo ter pripovedujejo, kako se ga je vstrašil vsak, ko ga je v gledal na ulicah.

Za častilce Gambrinove moram omeniti, da je prišlo prvo pivo, katero se je skuhalo na Kranjskem, iz pivovarne v Kranju l. 1653. Tudi spomina vredno.

2. Luteranska doba.

Ali hočem sedaj še odgrniti zaveso, ki nam krije najbolj žalostni čas, čas verskih bojov? Naj bode! Vsaj je vihar večkrat potreben, da očisti zrak: tako tudi Cerkvi ni škodovala nevihta. Izneverilo se jej je sicer mnogo otrok, toda sama se je še lepša pokazala iz preganjanja.

Ko se začne Lutrovo krivoverstvo širiti po Gorenjskem, tedaj pride ljubljanski škof Urban Tekstor meseca aprila 1555 v Kranj. Tekstor je bil vnet višji pastir. Take odločnosti seveda ni imel kakor njegov peti naslednik, Tomaž Chrön, vendar je bil naklonjen jezuitom in celo dopisoval z redovnim vstanovnikom sv. Ignacijem. V gorečem govoru opozori Kranjce na nevarnost,

¹⁾ V mrliški knjigi se bere o tem požaru: *Anno 1749 die 20. augusti in-auditum ac tremendum circa horam quartam pomeridianam hic exortum incendium, quod 290 domos et 20 villas in cineres egit, in quo 20 infra scriptae personae consumptae* (Sledé mrličí našeti po imenih.)

katera jim pretí v verskem oziru. Pristrčno jih opominja, naj ostanejo zvesti sv. veri in naj nikar ne poslušajo zapeljivih naukov, katere trosijo nekateri *deshelany*. Skliceval se je slednjič na tradicijo rekoč: „Kakoršno vero so imeli vaši stariši, to imejte vi, da bode tudi zanaprej jeden hlev in jeden pastir.“ Besedo *deshelany* so obrnili luteranski deželni stanovci v Ljubljani ná-se, češ, škof jih je naravnost šibal pred ljudstvom. Tekstor se ni zmenil za tako malenkostno očitanje, vsaj mu je rekla vest, da je le spolnil svojo dolžnost.

Škoda, da se je sledeči škof Peter plem. Seebach (1558 do 1568) premalo zavedal svojega poklica. V tako opasnem stanu je bival najraje na svojem posestvu v Gornjem Gradu. Od tu je pošiljal pismena navodila za škofijo, ko bi bila vendar veliko več pomagala njegova osebna navzočnost. Med drugim je poročal l. 1559 vladarju Ferdinandu I., da trosi krivoverstvo po Kranju nek Gašper Rakovec. Toda povodenj je drla dalje in leta 1579 dosegla je najvišji vrhunec.

V Kranju je bil to leto farni vikarij Matija Marcina. Vladal je župnijo v najhujšem času, obdan od roja verskih nasprotnikov. Na glavi je imel predikanta Jerneja Knaffel-na, kateri mu je motil izročeno čedo. Boleli so ga shodi na Brdu, kamor so zahajali odpadniki k službi božji. Poluteranilo se je več meščanov s sodnikom vred. Nagajali so mu, kjer je bilo mogoče. Lahko bi bil rekel o sebi: *Sicut gigantes steterunt contra me...* (Kakor orjaki so se vzdignili zoper mene.) Hudo se mu je godilo, toda poguma ni izgubil in boril se je nevstrašeno. Nadvojvodi Karolu je poročal naslednje:

Luterani se vedejo zelo nestrpno in pohujšljivo. Ko sem imel 28. maja (1579) po polju obhod s sv. rešnjim Telesom, obnašali so se nekateri tako nespodobno, da niso ne pokleknili ne se odkrili. S smehom so mi podstavljali celo noge, da bi bil kmalo padel z Najsvetejšim. Da se ne opravlja v redu služba božja, ni kriva duhovščina, ampak meščani sami, ki so pobrali beneficije, kapelanov pa ne plačujejo, ker rabijo dohodke sami zá-se. Ako so moji duhovniki nerodni, jaz nimam odgovornosti, ker jih nisem posvetil. Mene odstaviti pa evangeljski nimajo pravice!)

Tudi katoliški kranjski meščani so poslali vladi izjavo v sledečih točkah:

1. Kranjcem se je že večkrat vladno zapovedalo, naj odpravijo luteranskega pridigarja in katoliške duhovnike postavijo v kapelanske službe. To se do sedaj še ni zgodilo. Kadar je prišel kak vladni vkaz v Kranj, zamol-

!) Mittheilungen für Krain 1867.

čali ali vtajili so ga sodniki in svetovalci, ki so vsi lúterski. Vendar je katoliških meščanov še nad 80 hišnih posestnikov.

2. Same lúterske rokodelce volijo v mestni odbor, delijo jim različne službe, postavljajo jih za voditelje bolnišnice in za ključarje. Zato pa tudi v farni cerkvi že deset let ne gori večna luč pred Najsvetejšim.

3. Vstanov ne oskrbujejo po volji katoliških vstanovnikov. Ključarji plačujejo kapelanu, kolikor se jim poljubi, krivoverskim učiteljem pa dajejo od tistega denarja lepe zneske na leto.

4. L. 1578 so mestne beneficije zastavili cerkljanskemu župniku plemenašu Krištofu Schwab-u, pred tremi leti pa Antonu Grišon-u v Kamniku.

5. Sploh je v mestu huda razprtija, kateri naj bi se vendar enkrat naredil konec, kakor nedavno v Kamniku.¹⁾

Radi verjamemo tem pritožbam. Da se pa zgodovinarju ne očita pristranost, dostavimo tukaj tudi zagovor lúterskih meščanov:

1. Vladarsko povelje iz dne 2. maja 1579 smo izvršili precej, ker v malo dneh je moral iz mesta pridigar, ki pa ni učil krive vere (?) in katerega je plačeval deželni zbor. Vladne vkaze smo v mestnem svetu odpirali in brali vpričo katoliških svetovalcev, ako so bili navzoči. Druzih pa nismo dolžni klicati v zbor razun mestnih očetov.

2. Volitve se vršijo v redu in ni res, da volimo samo meščane evan-geljske vere za sodnike in svetovalce. Kar zadeva osvečavo sv. Zakramenta, je ni srenja dolžna oskrbovati, poprej so to storili mili darovi.

3. Dohodke nekaterih vstanov smo vzeli v mestno blagajno, ker duhov-niki mnogokrat niso plačevali davkov in se je krivica godila vbogim podložnim.

4. Ko bi ne bili zastavili nekaterih beneficij, bi ne bili mogli poslati l. 1566 vojaške pomoči v Szigeth zoper Turka.

5. Sicer pa upajo sodniki in svetovalci, da katoliški ne bodo nič opravi-li s svojimi tožbami. Nadvojvoda je previden in milostljiv vladar, ki ne bode pripuščal takih zmešnjav v prvem mestu za Ljubljano. Katoličani naj nas pusté pri miru, ako jih pa kdo razžali, se lahko oglasijo pri gosposki.

Kako da je nadvojvoda razumel to pisanje, spoznamo iz tega, da je poklical najbolj strastne kranjske luterane v Gradec k opravičenju. Povabljeni so bili tje: Mestni sodnik Hans Junauer, Jernej Banko, Štefan Piber, Sebastijan Schlaeger in Feliks Stock-zahndt. To jih je oplašilo, da so iskali izgovorov na vse strani. Jeden je rekel, da je bolan, drugi, da je kruljev, tretji, da nima kaj obuti, četrti, da mu manjka denarja za popotnico. Najhuje se je godilo sodniku Junauer-ju. Akoravno nerad moral je iti vendar v Gradec, kjer je bil nekaj časa zaprt v jetniškem stolpu in potem odstavljen od službe.

Slednjič pride l. 1581 od notranjo-avstrijske vlade strogo povelje:

¹⁾ Mittheilungen für Krain 1867.

Predikant Knäffel mora iz mesta in nihče ne sme na Brdo. Ako se to ne zgodi, zgubi Kranj svoje pravice. Mesto mora skrbeti za večno luč pri svetem rešnjem Telesu, rešiti zastavljena kapelanijska posestva in jih izročiti sposobnim katoliškim duhovnikom. Mestno svetovalstvo mora predikantovo hišo prodati in odstraniti kamen nad vratni, na katerem je zapisano:

Hie Bärtl Khnäffl Prädicant,
Mein Stergkh sthet in Gottes Handt.

Ta odločni vkaž je nekoliko streznil evangelijske. Težko se je vdati, toda še težje zoperstaviti se visoki gosposki. Druzega toraj ne ostane, kakor spolniti njeno povelje. Predikantu so hišo prodali in napis odpravili. Skupnino za hišo pa je dobil celotno sam v roke. Od tega časa je zavladalo nekako premirje, toda žalostne posledice krivoverstva niso izostale. Manjkalo je še moža, kateri bi kot nevstrašen reformator s krepko roko posegel v zmešnjavo. To je bil škof Tomaž Chrön, *flagellum haereticorum*.

Stroge so bile nekatere njegove naredbe, toda potrebne, kajti verska homatija, ki je trajala nad 50 let, potrebovala je korenitega zdravila. Chrön pride v Kranj 11. februarija 1601. Z gorečo besedo roti meščane, naj opusté krivo vero, ki je vzrok vsemu neredu. In v čast moramo povedati Kranjcem, da so vsi razun dveh obljubili zvestobo Bogu in vladarju. 14. februarija vpelje Chrön slovesno v cerkev Janeza Friderika Klemens-a ter ga predstavi zbranemu ljudstvu kot svojega namestnika in pravega dušnega pastirja, mestni zbor pa izroči škofu pismeno zavezo, da se ne bode mešal v to, kakošnega župnika da določi škof kot sposobnega. Komisija sožge 17. februarija na trgu blizu sramotnega odra (*Pranger*) krivoverske knjige in vse lúterske ženske prisežejo vdanost katoliški veri. — Pozneje je še delal nekoliko skaze kranjski učitelj Janez Daks, pa vlada ga vkaže l. 1609 vjeti in zapreti. Od tega časa je luteranstvo v Kranju pojemalo vedno bolj in slednjič popolno izmrlo.

3. Sedanje mesto.

Mnogo hudih skušenj je prestal Kranj v teku stoletij, pa niso ga mogle vkloniti. Iz štirikratnega hudega požara dvignil se je še lepši iz tal in lahko trdimo sedaj, da je prvo mesto za Ljubljano. Po pravici ima ponosno ime: gorenjska metropola. Njegova krasna vzvišena lega dopade vsakemu, posebno ptujcu, ki ga prvič vidi. Od katere strani koli se bližáš mestu, vgledaš od daleč farno cerkev, ki se visoko vzdiguje nad druga poslopja.

In poglej njen častitljivi, 62 metrov visoki stolp, ki je zrasel v 15. stoletju, kako stoji še sedaj neomajan, nadvladujoč kot star očak vso okolico. Okusno prenovljene cerkve pričajo, da ima župnija na čelu izrednega moža, ki je posvetil vse svoje moči časti božji. Lepe hiše, snažne ulice in zasajeni drevoredi kažejo, da je tudi mestno starešinstvo v pravih rokah. Gospod župan Karol Šavnik, že veliko let predstojnik mestni občini in odlikovan s Franc-Jozefovim redom, je z gg. odborniki v tem času mnogo storil za blagor in lepšavo mesta. Povsod gledaš neko blagostanje, katero kaže, da Kranj res napreduje. L. 1897 zgradili so še gimnazijsko poslopje, da je težko najti kaj enakega.

Lepe dohodke daje mestu trgovina. Vstopi se kak ponedeljek na glavni trg in glej drvenje ljudstva. Toliko je kupcev in prodajalcev, da se jim komaj izognuješ. Kaj še le o velikih semnjih v letu, ko pride iz bližnje okolice in iz daljnih krajev množica ljudi, da je vse natlačeno! Takrat dobiš v Kranju skoraj vse, kar potrebuješ. To ti je prava zakladnica za vso gorenjsko stran.

Najstareje poslopje je sedanja Ogrinčeva hiša blizo farne cerkve, kjer so prebivali mejni grofi. Ostanek nekdanje trdnjave je širok stolp, ki stoji v Pungrtu na južno-vzhodnem koncu mesta. Sedaj ga rabijo za tiste, ki so prišli v kako nasprotje s kazensko postavo. Stolpiček mestne hiše na glavnem trgu je novejša zidava iz l. 1848. Takrat so se hoteli tudi kranjski meščani nekoliko bolj pokazati, ko je začelo vzhajati solnce svobode.

Ko je Valvazor¹⁾ nabiral gradivo za zgodovino, prosil je kranjskega sodnika, da bi mu dovolil pregledati stare dokumente. Toda dobi odgovor: „Lepe pravice imamo, pa jih nočemo nobenemu pokazati.“ Slavnega moža so zelo razžalile te besede in zato se pritožuje z opazko:

„Niemand stellt sonst sein Licht unter den Scheffel, diese guten Leute haben aber hierin eine besondere Manier. Sie möchten ihre Privilegien lieber den Schaben und Motten als einem Authori communiciren.“

Naj že bode kakor hoče. Dozdeva se pa skoraj, da leži neka osoda na tem arhivu in da so bile to preroške besede slavnega zgodovinarja. Arhiva sedaj mesto nima nobenega. Nekaj važnih listin je shranjenih v Ljubljani, nekaj raztresenih po zasebnih hišah v Kranju.

¹⁾ Janez Weichard pl. Valvazor je bil rojen v Ljubljani 28. maja 1641, umrl v Krškem skoraj v revščini meseca septembra 1693, star še le 52 let.

4. Mestna farna cerkev.

Farna cerkev je posvečena sv. mučenikom **Kanciju, Kancijanaju, Kancijanili in Protu**. Njihove podobe stojé okrog velikega altarja med peterimi gotiškimi okni.

Kancij in Kancijan sta bila brata, Kancijanila obéh sestra, vsi trije plemenite rodovine. Prot je bil njihov učenik. Živeli so ob času, ko je vladal v Rimu cesar Dijoklecijan (284—305). Pod njegovo vlado so imeli kristijani mir celih 19 let. Pa tudi tukaj se je skazala resnica, da pojema lepo življenje poprej v sreči kakor v nesreči. Gorečnost prvih kristijanov je namreč precej opešala v tem mirnem času. Zato pripusti božja previdnost preganjanje, ki je izbruhnilo l. 303. Bilo je še hujše kakor v poprejšnjih letih. Cesar izda oholi vkaž, da mora vsak pred njim poklekniti in ga počastiti z besedami *Dominus et Deus* (Gospod in Bog). Kristijani tega nočejo storiti. Dobro vedó, da Gospod in Bog ni kak človek na zemlji, naj je tudi cesar, ampak le Bog v nebesih. Kancij in njegovi tovarši ostanejo zvesti veri ter podpirajo v Rimu mučence. Da bi pomagali še kristijanom na drugih krajih, popotujejo po raznih deželah in pridejo slednjič v Oglej. Tukaj jih vjamejo sovražniki in vsem štirim odsekajo glave. Njihov god se praznuje 31. maja. Lepo piše o njih škof Maksim:¹⁾ *Hodie beatissimorum Cantii, Cantiani et Cantianillae festivitas est. Quam bene et jucunde tres martyres uno pene vocabulo nuncupantur! Nec mirum si similes sunt nomine, qui sunt similes passione; si una est illis apud homines appellatio, quibus apud Deum una est vocatio.*²⁾ (Danes obhajamo spomin svetih mučenikov Kancija, Kancijana in Kancijanile. Kako lepo se jim prilega skoro enako ime! Podobni po imenu so si podobni tudi po trpljenju.)

Zgodovino kranjske farne cerkve moramo ločiti v tri glavne dóbe. Potem bodemo ložje razumeli spremembe, ki so se godile v tem času.

a) Župnija je pripadala do leta 1355 k oglejski očakovini. Zato so izbrali tudi oglejske mučenike za farne patrone. To leto (1355) jo je dal očač Nikolaj nadvojvodi Albrechtu.

b) Od 1355 do 1507 sicer še vedno Ogleju v cerkvenih zadevah podložna, bila je vendar last avstrijske vladarske hiše. Leta 1448 je dal papež Nikolaj V. cesarju Frideriku IV. pravico, da jo oddaja komur hoče.³⁾

c) 17. avgusta 1507 jo podari cesar Maksimilijan I. ljubljanskemu škofu Krištofu Rauber-ju in od tega leta dalje imajo ljubljanski škofje pravico patronata. Oglejski očač si je pa vendar

¹⁾ Ta Maksim, emonski škof, je bil l. 381 pri cerkvenem zboru v Ogleju, ki so ga sklicali zoper krivoverske Arijance.

²⁾ *Proprium Sanctorum dioeceseos Labacensis.*

³⁾ Ravno to pravico je dobil cesar za fare: Šmartin pri Kranju, Mengeš, Kamnik in Trebnje. (Mittheil. für Krain 1862.)

prisvajal neko oblast nad župnijo v Kranju, ker je leta 1611 njegov glavni vizitator škof Urzin prišel tudi v Kranj cerkev ogledovat. Spremljal ga je oglejski naddijakon za gorenjsko stran kamniški župnik Sebastijan Trebuhan. Škof Chrön je prišel tedaj v Kranj, pa ni pustil, da bi šel Urzin v cerkev in ondi maševal, ampak je njega in njegovo spremstvo odpeljal v gostilno in jih tam pogostil.¹⁾

Največji obseg je imela fara pred letom 1226. Raztegovala se je proti severu in severo-zapadu ob levem savskem bregu celó do Ljubnega (izvzemši staro župnijo Naklo) in nadvladovala ves okraj „pod gorami“ od Tržiča do Kokre. Prva župnija, ki zapusti mater-faro še pred letom 1226, bila je preddvorska, leta 1502 se loči Podbrezje, leta 1535 pa Križe.²⁾ Da! v sedemnajstem stoletju se kranjska fara tako zelo skrči, da obsega samo mesto in ničesar drugega.

Cerkev je 38·70 m dolga, 18·10 m široka in 16 m visoka. V ladiji sta na vsaki strani dva mogočna stebra, ki jo delita v tri dele. Pri zidavi se poznate dve dóbi: srednje-gotiška in pozno-gotiška. Prezbitერიj (svetišče) ima čisti križasti svod, ladija pa bogato zvezdasto rebrovje. Ta razloček kaže, da je svetišče kakih sto let starejše kakor ladija. Poslednjo so dozidali leta 1491, ko je bil v Kranju župnik in arhidijakon Matija Operta (stran 15), mestni sodnik pa Andrej Slejko. Ravno takrat so Turki najbolj nadlegovali gorenjsko stran. Menda so se morali meščani z jedno roko braniti sovražnika, z jedno pa zidati cerkev kakor nekdanj Izraelci svoj tempelj.

Stolp je iz obdelanega kamna in do velikih lin čvetero-voglat. Od tu se stisne zidava v osmero-kot ter se končuje s piramidalno bakreno streho. Po požaru leta 1811 je čakal na popravo celih petindvajset let in nosil tačas navadno leseno „kapo“. Leta 1836 je dobil še-le sedanjo lepo obliko.

Na apostolskem potovanju kot vizitator je obiskal Kranj 30. avgusta 1631 ljubljanski škof Reinald Scarlichi. Pred mestom ga je pričakovalo ljudstvo, pri cerkvi pa župnik Blaž Kušman (Cusmanus) z duhovščino. Po maši in pridigi se je podal v župnišče, popoldne birmoval, drugi dan pa pregledoval cerkve. Takrat je obsegala župnija samo mesto in je bila veliko manjša kakor dandanes. K župnijski cerkvi ste spadali samo dve po-

¹⁾ Janko Barlè: Obseg ljubljanske škofije pod škofom Hrenom.

²⁾ Catalogus cleri ljubljanske škofije.

družnici (rožnivenska in pungrška) ter dve manjši cerkvi namreč: pokopališka kapela poleg farne cerkve in ona sv. Leonarda v bolnišnici. O tem kanoničnem obiskovanju se bere v rokopisu, ki je hranjen v škofijskem arhivu z naslovom *Visitatio generalis prima dioecesis Labacensis in Carniola 1631*. Pač bi bilo dobro, ako bi se natisnila ta knjiga, ker je v njej mnogo stare zgodovine za veliko župnij.¹⁾ Navadnih duhovskih služb (*beneficium simplex*) je bilo takrat v Kranju osem in farna cerkev je imela dvanajst altarjev. Za poskus, kako vsebino ima omenjeni rokopis²⁾, naj sledi tukaj kratek odlomek.

Illustrissimus et Reverendissimus visitationem continuando ex s. Martino civitatem ipsam Crainburgensem ingressus, ante fores a tota civitate, in ipso vero ingressu a parochia et capellanis cum baldachino obviam factus, ad parochiale deductus ibidem peractis juxta pontificale caeremoniis audito sacro habitaque concione ad domum ipsam parochialem appulit. Sumpto prandio ad ecclesiam reversus sacrum contulit Confirmationis Sacramentum, deinde visitationem suo auditori commisit. In cuius executionem contulit se die sequenti i. e. ultima Augusti ad

1. Ecclesiam ss. Fabiani et Sebastiani.

Est beneficium simplex, ut asseritur Blasius parochus et in illa reperta sunt altaria tria: unum in choro eisdem Sanctis dicatum et consecratum, alterum in cornu evangelii s. Joanni Baptistae paritur dicatum et consecratum, alterum in cornu epistolae ss. Trinitati dicatum et consecratum.

2. Ecclesia ss. Rosarii.

Deinde visitavit ecclesiam B. V. seu ss. Rosarii, in qua est ejus confraternitas laicorum et in eadem tria sunt altaria: primum in choro eidem B. V. dicatum et consecratum, secundum in cornu evangelii, tertium in cornu epistolae necdum consecrata.

3. Capella s. Mariae.

Tertio visitavit capellam B. V. in coemeterio ipsius parochialis, in quo est beneficium s. Mariae. In eadem reperta tria altaria, unum in choro ipsi B. V. dicatum et consecratum, secundum in cornu evangelii, tertium in cornu epistolae.

4. Ecclesia s. Leonardi in hospitali.

Hic est beneficium simplex. In ea reperta duo altaria, unum dicto Sancto dicatum, alterum s. Valentino, ambo consecrata. Cum autem in inferiori parte mulierum sint mansiones et in superiori virorum, ordinavit, ut etiam viris superius existentibus pateat sacerdos ad altare celebrans.³⁾

5. Ecclesia parochialis ss. Cantiani et socior. in Crainburg.

Ss. Eucharistiae Sacramentum repertum asservari ad cornu evangelii in tabernaculo lapideo, ad quod tribus gradibus ascenditur. Factis debitis et consuetis

¹⁾ Č. g. Fr. Pokorn, sedaj kurat v Besnici, je v spisu „Fara Šmartin pred Kranjem“ (Izvestja VII., stran 50) iz te vizitacijske knjige posnel važne podatke.

²⁾ *Scribente Petro Richardo de Leo Goritiensi, I. U. D., tunc praefecto auli deim consiliario excelsi regiminis Graetiis, lib. bar. et gubernatore Gradiscan.*

³⁾ Bolnišnica sv. Leonarda je bila v Kranju že l. 1415. Mestna občina je ustanovila v njej l. 1483 beneficij za kapelana.

interrogationibus contulit se ad ss. liquores, quos pariter reperit ad cornu evangelii in altari Corporis Christi, ubi armarium constructum. Deinde ad sacrum Baptismatis fontem, quem reperit in cornu epistolae post secundam columnam, eidem columnae applicatum et pyramide ligneo tectum.

Altaria.

Altare in choro est consecratum et ipsis patronis dicatum.

Secundum altare est in medio ecclesiae ad chorum, divae V. dicatum et consecratum.

Altare tertium in cornu evangelii ss. Corpori Christi dicatum. Hic est armarium, ubi ss. liquores asservantur. In eo est confraternitas Corporis Christi ex anno 1445 et beneficium simplex, quod modo possidere dixerunt Dominum Cramartium.

Altare quartum est altare s. Nicolai, pariter consecratum. Hic est confraternitas pellionum et beneficium simplex.¹⁾

Altare quintum est s. Catharinae cum simplici beneficio.

Altare sextum s. Georgii cum beneficio simplici ex anno 1452.

Septimum est dicatum ss. Trinitati. In eo est confraternitas mercatorum, textorum et fascis conficiendum.

Octavum est altare s. Joannis Baptistae et s. Joannis Evangelistae.

Nonum altare est s. Stephani cum confraternitate sutorum.

Decimum s. Annae et s. Ursulae cum beneficio simplici, anno 1483 erecti.

Undecimum s. Eligio dicatum cum simplici beneficio et confraternitate fabrorum.

Duodecimum est altare s. Michaelis Archangeli.

Škof je obiskal potem tudi različne bratovščine kakor: bratovščino lončarjev (figulorum), krznarjev (pellionum), mesarjev (laniorum) itd.

Sedanja cerkev je bila popolno prenovljena leta 1892. Slovesno jo je posvetil Prezvzišeni knezo-škof dr. Jakob Missia 9. oktobra omenjenega leta. Vsa njena oprava je gotiški zidavi primerna: krasé jo lepi altarji, dičijo visoka barvana okna, kinčajo stenske slike. Lahko rečemo, da tako lepa ni bila nikdar, tudi takrat ne, ko je bila nova. Poleg velikega altarja je na listni strani zakristija, na evangelijski kapela sv. Križa. Zraven prižnice je altar, kjer vidimo Kristusa s kelihom v roki. Spominja nas, da je bil tukaj nekdanj slavni beneficij svetega rešnjega Telesa (ss. Corporis Christi). Na ravno tej strani stoji kamniti altar svete Barbare in svete Katarine, njemu nasproti svete Neže in svete Uršule. Vis-a-vis prižnici vgladaš altar Matere božje. Prelep relief-

¹⁾ Jurij Herschl je bil prvi kapelan pri altarju sv. Nikolaja leta 1494. Te kapelane je volila srenja kranjskega mesta, potrjeval jih je župnik. Kapelan je pri tem altarju opravljal vsako sredo peto mašo in jeden goldinar plačeval šolniku za petje.

križev pot, ki ga je naredil leta 1893 tirolski podobar Kristijan Mahlknecht, dovršuje lepoto v cerkvi.

Prostorni stolp ima 5·11 m svetlobe v kvadratu. Zid iz reznega lahkega kamna je debel 1·76 m. V velikih linah je obešenih šest zvonov s premerom 163:136:108:82:67:55 cm. Glasovi so jim *B-des-f-b-des-f*.

Veliki zvon (Kocijan) je vtilil Vincencij Samassa leta 1812. Tehta 4024 funtov in poje sedaj na tretjem prostoru. Kinčajo ga podobe: Križ, Marijino vnebovzetje, sv. Jurij na konju. Napis ob vratu: SANCTIS CANTIO, CANTIANO, CANTIANILLAE ET PROTHO PATRONIS ECCLESIAE DICATUM. (Posvečen cerkvenim zavetnikom sv. Kanciju, Kancijanu, Kancijanili in Protu). Ob krilu: AUGUSTINO SLUGA PAROCHO ET DECANO, NATALI PAGLIARUCCI MAIRIO, INCENDIO ELAPSI ANNI CONSUMTA URBE, AERO COLLATO FIERI CURARUNT THADEUS JOSEK, BLASIUS TERPINZ, ANTISTITES REDITUUM TEMPLI CAETERIQUE CIVES ANNO 1812. (Ko je bil Avguštin Sluga župnik-dekan, Natal Pagliarucci župan, Tadej Josek in Blaž Terpine cerkvena ključarja in ko je bilo prejšnje leto mesto pokončano z ognjem — napravili so ta zvon meščani leta 1812.)

Drugi (nedeljski) tehta 2900 funtov. Marija s sklenjenima rokama in obdana s sijajem, sv. Janez Nepomuk.

Tretji ima ime osmi zvon, ker zvonijo ž njim vsak dan ob osmih zjutraj. Križ, sv. Matevž z angeljem, sv. Janez z orlom.

Četrtemu pravijo mali zvon. Sv. Trojica, sv. Sebastijan, sv. škof Valentin.

Peti (Florijan) s podobo sv. Florijana in sv. Barbare. Drugi, tretji, četrti in peti zvon je vtilil Ignacij Hilzer v Dunajskem Novem Mestu leta 1875.

Šesti je mrliški z glasom *f* iz zvonarne Vincencija Samassa leta 1812. Križ, Mati božja, sv. Jožef z Jezusom v naročju.

V stolpiču mestne hiše visi zvon s premerom 42 cm. Na njem ste podobi sv. Križa in sv. Alojzija. Sedaj se ne glasi več, ker nima kembeljna. Vtilil leta 1862 je klical nekdanj šolsko mladino dopoldne in popoldne k poduku.

V Kranju so imeli sredi osemnajstega stoletja stalnega zvonarja z imenom Janez Kristijan Riser. Livarno je imel pod mestom, kjer še sedaj pravijo „na zvonariji“. Šestero njegovih zvonov je ohranjenih v radoliški dekaniji in sicer: dva na Ródinah iz leta 1755, mali v Lescah iz leta 1758, veliki pod Kórenom iz

leta 1763, mali v Ribnem in srednji v Otočah, oba iz leta 1764. V kranjski dekaniji sem dobil do sedaj jeden Riser-jév zvon v Hrastju iz leta 1752. Ljudje pripovedujejo, da je bil ta zvonar nesrečen v svojem življenju. Njegov pomočnik ga je razglasil, da rabi pri vlivanju zvonov manjvredno blago. Riser je vsled tega tako raztogoten, da prebode svojega pomočnika in da mora potem v ječi zadostovati za to hudodelstvo.

5. Župniki.

Cerkveni predstojniki so bili do leta 1507 pod oglejsko očakovino z naslovom *plebanus*. Zaznamovali so jih s to besedo, ker so imeli določene duhovske pravice med ljudstvom (*plebs*). Ko je podaril 17. avgusta 1507 kranjsko župnijo cesar Maksimilijan I. ljubljanskemu škofu Krištofu, imeli so škofje namestnike v Kranju z imenom *vicarius*. Podpis *parochus* dobimo še-le leta 1631, *decanus* pa proti koncu osemnajstega stoletja.

Farne matice niso zeló stare. Krstna knjiga se začenja leta 1640, mrliška 1681, poročna 1715.

Kolikor sem mogel izvedeti, vladali so župnijo naslednji duhovniki:

1. 1226 *Magister Petrus, plebanus de Crainburg*. Bil je glavni pooblaščenec oglejskega očaka Bertranda in njemu (Petru) je bila podložna tudi stara fara sv. Petra Preddvorom. Z vetrinjskim opatom Tomažem sta se pogodila zaradi desetine in drugih dohodkov preddvorske cerkve.¹⁾

2. 1311 *Nicola della Porta*. Ta je kupil od nekega Nikolaja iz Kamnika kranjski cerkvi zemljišče v Spodnjih Dupljah za 12 in pol mark oglejskih vinarjev.²⁾ Leta 1311 so imeli vitezi turnir v Kranju.

3. 1320 *Tremontanus*. Postal je *plebanus von Chraimburch* kot subdijakon in dobil to leto privoljenje tudi dijakonat in mašnikovo posvečenje prejeti. Leta 1328 je še župnik.³⁾

4. 1376 *Pavel*. Omenja ga Ignacij Orožen v knjigi: *Das Dekanat Neukirchen* stran 145.

5. 1393 *Leopold Apfaltrerer*. Kranjska srenja mu je izročila leta 1401 deset zemljišč, da se s temi dohodki živi duhovnik, ki

¹⁾ Mittheil. des hist. Vereines für Krain 1854.

²⁾ Hormayer's Arch. 1827.

³⁾ Jos. Bianchi: *Doc. per la Storia del Friuli*.

bode vsak dan zgodaj *ante seu circa ortum solis* maševal pri Marijinem altarju v farni cerkvi. Zemljišča so bila v Žigani Vasi pri Tržiču, na Kokrici in v Predosljih. Priči ste bili: Janez Müllnig, grajski grof v Smledniku, in Nikolaj, grajski grof v Waldenburg-u pri Radolici.¹⁾ Vstanovo je potrdil oglejski očak Anton. — Papež Bonifacij IX. je imenoval Apfalterer-ja kapelanom rimske stolice z naslednjim pismom:

*Magistro Leupoldo, Rectori parochialis ecclesie in Crainburg Aquilegensis dioecesis, Capellano nostro Salutem. Virtutibus clarens etc. nominamus te in nostrum et apostolicæ Sedis Capellanum et verum familiarem domesticum et in continuum commensalem gratiose recipimus tibi que concedimus, quod indulgentiis, immunitatibus, gratiis, privilegiis exemptionibusque et aliis uti valeas. Datum Perusii XV. kl. Augusti, pontificatu nostro Anno quarto.*²⁾

Apfalterer je bil toraj vsaj že leta 1393 župnik v Kranju, ker mu je Bonifacij četrto leto svojega vladanja (1389—1404) podelil omenjeno dostojanstvo.

6. 1410 **Cholomann de Mannswerd**, *plebanus in Krainburga et canonicus Strassburgi*. Mestna občina s takratnim mestnim sodnikom Kancijanom Petsenko mu je dala prostor „Hofmarch“ za zidanje župnišča. Oskrbel je imenitno knjigo *S. Gregorii M. Moralium ll. XXXV.*, hranjeno še sedaj v dekanijem arhivu. Spisal jo je njegov posebni prijatelj Jakob Chatzpeck (stran 32). Koloman je bil leta 1424 še župnik v Kranju. Leta 1394 je župnikoval v Šentvidu nad Ljubljano. Takrat je postal kapelan rimske stolice kakor poprej imenovani župnik Leopold. (S. Rutar: Iz vatikanskega arhiva.)

7. 1434 **Matija Keuer**. O njem piše Parapat (Letopis slovenske matice 1870), da je bil po spletkah vsiljen za župnika. Vendar se je mož obdržal precej let v tej službi. Keuer privoli leta 1452 k altarju sv. Jurija v farni cerkvi „večnega kapelana“, ki naj biva kjer hoče zunaj župnišča. Prepušča mu mile darove, ki se bodo polagali na omenjeni altar, ker je on (Keuer) prejel za odškodovanje zemljišče na Kokrici. Priči: Vitez Jurij Črnomaljski, oskrbnik kranjskega deželnega glavarstva, in Jurij Weichselberger, vicedom kranjski.³⁾

8. 1458 **Gašper Spauer**, tridentinski kanonik. Imel je v Cerkljah zemljišče, katero je dal velesovskemu samostanu, od samostana pa je prejel v zameno zemljišče na Klancu.⁴⁾

¹⁾ Izvirno pismo v kranjskem mestnem arhivu.

²⁾ S. Rutar: Iz vatikanskega arhiva.

³⁾ Izvirnik v arhivu kranjskega mesta.

⁴⁾ Izvirno pismo v kranjskem zgodovinskem društvu.

9. 1471 **Nikolaj Operta**, *decretorum doctor*. Leta 1472 postane stolni prošt v Ljubljani, kjer umrje 1482.

10. 1478 **Matija Kefer**. Prodal je nekaj zemljišč na Suhi Juriju Palcu v Naklem.¹⁾

11. 1479 **Prosper Kamulio**. Potrdil je omenjeno prodajo svojega prednika.

12. 1481 **Matija Operta**. O njem moram povedati nekoliko več. L. 1490 piše 8. maja generalnemu vikarju v Videm, da ne more tje priti, ker mora sam, kakor tudi drugi Kranjci, vsled cesarske zapovedi hlapce in konje poslati v vojsko.²⁾ Župnijo je vodil vsaj 30 let, ker ga dobimo v Kranju še l. 1512. Njegovo dobo bi lahko imenoval cvet verskega življenja. Lepo se je končeval srednji vek pod tem župnikom, ki je bil tudi arhidijakon za gorenjsko stran.³⁾ Opertovo največje delo je bilo zidanje farne cerkve l. 1491. Podpiral ga je mestni sodnik Andrej Slejko (*der fürsichige, erbere und weise Andree Sleiko die zeit Stat Richter zu Crainburg*). Izmed beneficij, ki so se ustanovili, omenjam sledeče:

a) L. 1483 potrdil je oglejski očak Marka kapelanijo pri altarju sv. Ane in Uršule v farni cerkvi.

b) Ravno to leto ustanovila je srenja kranjskega mesta s sodnikom Janezom Sluga beneficij v bolnišnici sv. Leonarda. Bolnišnico so imeli pa že pred l. 1415.

c) L. 1494 ustanovi meščan Janez Sluga v farni cerkvi pri altarju sv. Nikolaja kapelanijo. Duhovnik naj opravlja vsako sredo peto mašo.

d) Zgodovinsko važen beneficij so ustanovili Kranjci in Ljubljčančani v daljnem mestu Aachen-u na Nemškem. V ondotni cerkvi Matere božje, katero je dal zidati Karol Veliki (768—814), založili so pri altarju sv. Cirila in Metoda kapelansko službo. Dobi naj jo duhovnik, ki bode mogel spovedovati romarje v slovenskem jeziku. *Jus nominandi et praesentandi* imeli ste srenja

¹⁾ Mon. Habs. I. 2.

²⁾ A. Koblar: Drobtnice iz furl. arhivov.

³⁾ Arhidijakon (veliki duhovnik, *Erzpriester*) je bil očakov namestnik z obširnimi pravicami. V začetku je bil samo po jeden za Kranjsko, Koroško in Štirsko, dva za Goriško in Furlanijo. Pozneje jih je bilo več in sicer za Kranjsko šest. — Operta si je prizadeval, da bi spravil še kaj več far pod gorenjski naddijakonot. S tem se je l. 1490 nekoliko zameril ribniškemu naddijakonu Zobelsperger-ju.

kranjska in ljubljanska.¹⁾ Valvazor našteva do l. 1675 najmanj beneficijatov z imenom, ter dostavlja, da so Kranjci iz vnemarnosti zapravili dotično pravico. (Prepis vstanovnega pisma se hrani v ljubljanskem mestnem arhivu.)

Matija Operta ima na severni strani farne cerkve v zunanji steni vzdano kamnito ploščo z besedami: *DOMINUS MATHIAS OPERTA, DOCTOR DECRETORUM, PLEBANUS HUIUS ECCLESIE, ARCHIDIACONUS CARNIOLE ANNO DOMINI 1511*. Ta spominek so napravili živečemu, ker ga dobimo v Kranju še l. 1512.

13. 1518 **Hyeronim Kreymek**. Očak Grimani mu podeli patronat za vstanovljeno kapelanijo pri altarju sv. Katarine v Kranju. L. 1518 so iz novega sozidali rožnivenško cerkev.

14. 1540 **Jernej Singer**.²⁾ Mož s tem imenom je bil l. 1538 župnik v Gradu, l. 1544 pa na Sori. Mogoče, da je jedna oseba, dokazati ne morem.

15. 1579 **Matija Marzina**. Kakor je poganjala verska zavest krasne sadove ob koncu 15. veka, tako se je pri sklepu 16. stoletja obrnil nasprotni tok naravnost zoper Cerkev. Dalj časa se je že pripravljalo k nevihti in slednjič se zavleče tudi v Kranj huda ura. Reformacija, o kateri sem govoril že poprej, dvignila je visoko svojo glavo in takratni cerkveni predstojnik Marcina je bil odločen za to, da prestopi hudo poskušnjo. Pretrpel je veliko, ko je gledal, kako se mu manjša izročena čeda, toda vojskoval se je nevstrašeno z nasprotnikom.

16. 1593. V tem letu dobimo v Kranju duhovnega pastirja, ki je bil sicer nekaj časa župljanom v spodtiko, pozneje pa je postal izgled spokornika. Takrat se je luteranstvo še vedno širilo po deželi in marsikdo, zapeljan po krivovercih, postal je odpadnik. Med te zaide tudi omenjeni duhovnik. To leto (1593) je pregledoval vizitator monsignore Francesco Barbaro, ki je postal pozneje oglejski očak, župnije in samostane po Kranjskem. To povelje mu je došlo od papeža Klemen VIII. Barbaro pač ni imel prijetne

¹⁾ Čudno se nam zdi, da so Slovenci tako daleč hodili na božjo pot. Še sedaj, ko imamo železnice, potuje malokdo v Aachen. Stari ljudje po Gorenjskem pripovedujejo, da so slišali o nekaterih, ki so šli v Holland zelene pse kupovat. Kaj so mislili s tem čudnim izrazom, naj si tolmači vsak sam. Dežela Holland je blizu mesta Aachen. Pis.

²⁾ Hormayer's Archiv 1827. Hormayer večkrat ni zanesljiv. Tudi tukaj imenuje župnika Sieger, mesto Singer.

službe, toda ker mu je preiskovanje izročil sv. Oče, se je podal na potovanje. In tako pride na Dolenjsko, obišče Novo Mesto, Ribnico, samostan v Stičini itd. Potem se podá na gorenjsko stran, gre v Loko, Kranj, Velesovo, Kamnik, od tukaj na Štirsko in skozi Koroško na Laško nazaj. O Loki in Kranju je poročal v Rim naslednje:

V Loki sem bil v samostanu, kjer prebiva nekaj redovnic sv. Frančiška. Lahko rečem, da je njihovo življenje dobro vrejeno in da se držijo vestno svojih pravil. Določil sem nekoliko bolj strogo klavzuro in preskrbel jim tudi za boljše dohodke, ker so trpele nekoliko pomanjkanja. Od tu sem prišel v Kranj, ki ni daleč proč. V Kranju je več cerkev in precej ljudi. Glavna cerkev je zidana v najlepšem slogu, toda žalibog v oskrbništvu slabega duhovnika. Pa spoznal je svoje pregreške, s solznimi očmi me prosil odpuščanja in v cerkvi vpričo ljudstva je preklical svoje znote. Za pokoro sem ga obsodil nekaj časa v ječo (!) in vsi katoličani tega kraja so bili vsled njegovega spreobrnjenja potrjeni v dobrem.

17. 1594 **Franc Lapidida**, naddijakon. Ljubljanski škof Janez Tavčar je podelil na predlog mestne občine dijaku Erazmu Harer beneficij v bolnišnici sv. Leonarda s pogojem, da bode v štirih letih posvečen. Franc Lapidida naj mu izroči dohodke te vstanove, Harer pa mora spolniti pogoje, sicer je dolžan vse povrniti.¹⁾ — Iz l. 1595 imamo poročilo, kako žalostne nasledke je rodila reformacija v Kranju. Glasí se:

Razširja se nesramno obnašanje, ljudje preklinjajo od zore do mraka, zasramujejo se med seboj v hišah, vpijejo skozi okna in po ulicah. Mestni prebivalci in priprosti kmetje pijančujejo po dnevu in po noči. Žganjarij nimajo samo po krémah, ampak tudi po prodajalnicah in celo v hiši mestnega sodnika. Ob nedeljah in praznikih so pijani že pred božjo službo in potem se „gugajo“ kakor nespametna žival v cerkev. Tudi pretepó se večkrat. Drugi pohajajo po kegljiščih, najraje blizo mosta in zamujajo službo božjo. Ves ljubi dan in do trde noči pa še dalje kockajo. Ravno tako je v ponedeljkih in tržnih dnech, da se pohujšujejo ptuji ljudje. Poleg tega se roté tako strašno, da bi se kar zemlja odprla in požrla igralce in njihove brloge. Ko je vse zapravljeno, začeli so nekateri krasti, mnogo pa jih je prišlo na beraško palico.

Poprej so praznovali nedelje in praznike. Voznikom in tovornikom so zaprli z verigami, da niso mogli čez most, sedaj pa nekateri nimajo nobenega praznika več. Ob zapovedanih dnech jedó meso, kakor da bi ne bilo nobene zapovedi. Luteranci, ki znajo brati, zbirajo druge okrog sebe in jim oznanujejo svoj evangelij. Najbolj letajo na Brdo in k Sigesdorferju. Brez dovoljenja prodajajo cerkvena, mestna in bolniška posestva. Pri pobiranju davkov zapravijo več kakor naberejo, za „likof“ se jim ne zdi škoda po 10, 20 ali 30 goldinarjev. Davke nakladajo samovoljno kakor jim pride na misel, duhovnikom jemljó posestva in jih prilastujejo sebi. Tako so živeli Kranjci ob času

¹⁾ Izvirno pismo v arhivu kranjskega mesta.

verske razdraženosti brez gospóske in brez strahu. Lahko rečemo, da je bilo vse narobe. Vpornost se je širila med ljudstvom zoper cerkev in državo.¹⁾

Pri tem ni moglo dolgo ostati. Zato poseže nadvojvoda Ferdinand vmes z vkažom iz dné 29. aprila 1595: Strogo je zapovedano nedelje in praznike spodobno obhajati. Kdor bode ravnal temu nasproti, naj ga policija brez odloga zapré v temnico, ali naj ga postavi na sramotni oder (Pranger) ali kako drugače kaznuje.²⁾

18. 1595 — 1600 **Krištof Trayber**. Poprej je bil župnik v Cerkljah jedno leto. 16. decembra 1600 dobi po nadvojvodski prezentaciji faro Trebnje in postane tudi kanonik v Novem Mestu.

19. 1601 **Janez Friderik Clemens**, *magister et archidiaconus*. Rojen Ljubljčan in v mašnika posvečen l. 1583 odlikoval se je po svoji učenosti (*citra omnem aleam eruditissimus*). Poprej je bil župnik v Trebnjem in naddijakon za dolenjsko stran. V tej važni službi zelo vesten poročal je očaku in nadvojvodi Ferdinandu vse napake, za katere je izvedel. Odpravil je veliko nerednosti in strogo je postopal zoper slabe duhovnike. Skušal je vpeljati edinost v službi božji s tem, da je zatiral kjer je le mogel oglejske obrednike in jih nadomestoval z rimskimi knjigami. L. 1597 poroča patrijarhu naslednje:³⁾

Nihče ne mašuje in ne moli brevijarja po novem rimskem načinu, razun žuženberškega in dvojice drugih župnikov, ampak po starem oglejskem obredu. Sv. poslednje olje je prišlo iz navade in če je pot daljša, se ne jemlje seboj svetilnica, kadar se nese bolniku sv. popotnica. Nihče po sv. obhajilu ne daje ljudem ablucije iz steklene posode, ampak iz keliha. Duhovni so nevedni v svojem poslu. Večna luč gorí po cerkvah komaj o velikih praznikih. Potrudil se bodem, da bodo vsi duhovni maševali natančno po rimskem obredu, ker so stare oglejske knjige polne pomot. Po Kranjskem naj se odpravijo vsi stari oglejski misali, graduvali, antifonali in brevijarji. Kar je starih duhovnov, ostanejo lahko do smrti pri starih knjigah, mladi duhovniki naj se pa izučé po rimskem obredniku.

Takega moža je potreboval škof Chrön kot zvestega in vnetega pomočnika v proti-reformaciji. Zato ga postavi tje, kjer ga najbolj potrebuje — v Kranj, kajti tukaj je bilo še veliko luteranov. Ko odide dosedanji kranjski župnik Krištof Trayber v Trebnje, se preseli Clemens leta 1601 v Kranj ter postane naddijakon na

¹⁾ Take tožbe so bile za takratne čase, ko se je komaj končal srednji vek, gotovo kaj posebnega. Dandanes bi lahko rekli: *Plus in nostris temporibus cernimus quam in codicibus legimus*. S. Gregorius Papa.

²⁾ Mittheilungen für Krain 1867.

³⁾ Ant. Koblar: Drobtinice iz furlanskih arhivov.

Gorenjskem. Chrön ga 14. februarija 1601 sam slovesno vpelje v mestno farno cerkev in predstavi ljudstvu kot pravega dušnega pastirja (stran 6). Kmalo potem odpošlje novi gorenjski naddijakon sledeči razglas po vseh farah zaradi luteranstva:

Vinograd Gospodov pustošijo divji prečihi in lesice, namreč Turki in luterani, prvi s silo, drugi s krivimi nauki. Zarad poslednjih prvi še huje vdelujejo. Zato je sklenil nadvojvoda Ferdinand potrebiti luterane iz svojih deželâ. Naznanite tedaj, župniki, ki ste na kmetih, meni vse krivoverce in krivoverstva sumne, kateri stanujejo v vaših farah. Vi pa, ki pastirujete v mestih in trgih, napravite o luteranih zapisnike, da jih predložite verskim komisarjem, kadar pridejo. Populite pa tudi plevel slabega življenja!

L. 1607 je bil Clemens še v Kranju.

20. 1616 **Janez Rozman**, vikarij (Izvestja muz. društva V. 193.) Rojenega v Kranju je v mašnika posvetil škof Chrön 19. septembra 1609.¹⁾

21. 1620 **Blaž Cusmanus**, *parochus Crainburgi, notarius apostolicus et publicus*. Preživel je veliko let v Kranju. Najdemo ga že l. 1611 kot beneficijata pri cerkvi sv. Fabijana in Sebastijana v Pungrtu, 1. novembra l. 1620 pa ga je vpeljal škof Chrön kot župnika v farno cerkev. Kušman je bil navzoč pri prvi škofijski sinodi, katero je sklical v Ljubljano škof Reinald Scarlichi 4. novembra 1632. Škof je prišel ob sedmih zjutraj s kapitulom in z drugo duhovščino iz škofijske palače v stolnico. Stolni dekan Janez Adam Kaysell opravi mašo v čast svetemu Duhu in potem so bili klicani duhovniki iz raznih župnij. Kateri se niso veljavno opravičili zarad odsotnosti, bili so cerkveno kaznovani. — L. 1648 je bil Kušman še župnik v Kranju. To leto je vstanovil pri rožni-venski cerkvi sv. mašo, katera naj se opravlja vsak petek.

Drugi papežev poslanec, ki je pregledoval po Kranjskem, koliko škode je napravilo luteranstvo, bil je škof Sikst Carcanus. (*Nos frater Sixtus Carcanus, Dei et Apostolicæ sedis gratia episcopus Germanicensis nec non per universum episcopatum Labacensem visitator apostolicus, ab eadem sancta sede specialiter delegatus.*) V Kranju so ga sprejeli slovesno v procesiji. Pod baldahinom je prišel z infulo na glavi v cerkev, kjer ga je čakal škof Chrön. Potem je imel peto mašo pri velikem oltarju, Chrön pa pri stranskem. Iz Kranja je odšel vizitator 1. novembra 1620 v Naklo, Goriče in Zalog.

22. 1652 — 1658 **Adam Skallar**.

23. 1658 — 1665 **Lovrenc Purgar**, *provicarius*, rojen l. 1618. Iz Kranja odide za župnika v Naklo, kjer je pastiroval do 1675.²⁾ To leto je umrl 28. julija.

¹⁾ M. Slekovec: Pobirki iz dnevnika ljubljanskega škofa Hrena.

²⁾ Ivan Vrhovnik: Zgodovina nakelske fare 1885.

24. 1670 **Mihael Ferri**. Leta 1675 je dobil faro Kamnik, (Izvestja muz. društva III. 23), kjer je umrl 24. oktobra 1689.

25. 1675 **Janez Telban**.¹⁾

26. 1676—1686 **Franc Jožef Garzaroll a Garzarollshofen, Stadtpfarrer zu Krainburg**. Ljubljanski škof Žiga grof Herberstein spričuje 20. decembra 1687, da je *nobilis et clarissimus dominus Franciscus Jos. Garzaroll, s. Theol. Doctor, Vice-Cancellarius Passaviensis et inclytae facultatis theol. Viennae decanus*, ko je bil župnik v Kranju, vstanovil štiri vigilije prvi dan po kvaternih nedeljah. Za to je oporočil štiri desetine na Klancu in jedno na Rupih. Vestno naj župnik opravlja vstanovljene maše ter naj bodo na plošči zapisane v zakristiji.²⁾ — Rodbina Garzaroll je imela proti koncu 18. stoletja v Šenpetru nad Šmartinom posestvo Schrottenthurn. Tukaj je umrl lastnik Jožef Anton Garzaroll 28. septembra 1796 star 72 let. Ali je bil v sorodu z župnikom mi ni znano.

27. 1690 **Jakob Terpin, ss. Theologiae baccalaureus formatus**. L. 1693 mu je umrla v Kranju njegova mati. Pozneje je postal jezuit v Ljubljani, kjer je sklenil svoje življenje 18. oktobra 1721.

28. 1697—1754 **Hanns Jakob Schilling, Pfarrerherr in Krainburg**, doktor sv. pisma, kanonik, protonotarij apostolski in generalni vikarij. Lepa vrsta častnih naslovov je bila združena v osebi tega imenitnega moža, ki je nosil ime kranjskega župnika celih 58 let, akoravno je bival več kot polovico tega časa v Ljubljani. V mlajših letih je bil škofov kapelan in ud znanstvene družbe „*Academia operosorum*“ v Ljubljani. Družba si je izbrala za znamenje čebelo kot izgled marljivosti, kar tudi beseda *operosus* pomeni. Vsak član je imel svoje ime, katero je kazalo nekako njegov značaj. Schilling se je nazival *sedatus*, kar bi nam pričalo, da je bil treznega mišljenja in vstrajne delavnosti. Škofov glavni namestnik postane 7. februarija 1715 in opravlja to važno službo do 12. aprila 1744, toraj več kot 29 let. Štirji škofje so ga imeli v tem času za svetovalca in pomočnika (Frančišek grof Kauniz, Viljem grof Leslie, Feliks grof Schrotenbach in Ernest grof Attems). Slednjič se je mož postaral v neumornem delu, moči so mu jele pešati in tudi oči temneti. Zato prosi l. 1744, naj škof milostljivo

¹⁾ Te štiri župnike (Skallar, Purgar, Ferri in Telban) je vpisal zgodovinar Peter Hicinger v *status animarum* mestne kranjske fare z opazko, da je dobil njihova imena v rokopisih muzeja, zgodovinskega društva in kapiteljskega arhiva.

²⁾ Izvirno pismo je bilo v mestnem arhivu kranjskem, sedaj ga ni več.

sprejme njegovo resignacijo, ker želi iti nazaj v Kranj, da preživi tukaj dni, katere mu je še odločila previdnost božja. V omenjeni prošnji pravi Schilling¹⁾:

Vicariatus generalis officio sub quatuor episcopis: Kawiŕ, Leslie, Schrotenbach et ab uno anno nunc regnante functus sum nec dimissus fui. Cum autem nunc propecta octoginta annorum aetas mea ingravescat, oculorum in dies major caligo me premat, memoria notabiliter evanescat et corporalium virium debilitas ita ingruat, ut sentiam, me huic officio amplius utiliter praeesse non posse: — defectus meos deprecor et gratiosissimam licentiam expeto, ad vicariatum Crainburgensem, quem ante 48 circiter annos destinavit mihi providentia celsissimi principis, redeundi et superstites paucos adhuc vitae meae dies terminandi.

Škof Attems mu vsliši prošnjo ter ga z izrazom popolne zadovoljnosti in hvaležnosti milostno odslovi „*postquam vicariatus generalis munere a die 7. februarii 1715 usque ad 12 aprilis 1744 magno cum Dei gloriae incremento, animarum lucro et perenni sui memoria functus fuisset*“. Na njegovo mesto pride stolni kanonik in mestni župnik Dr. Karol Peer za glavnega vikarja. Schilling pa je živel od tega časa še nekaj čez deset let. Slednjič zapre trudne oči k večnemu počitku ter odide v boljšo domovino 16. junija 1754, ko je včakal dva meseca in 90 let. Ako sodimo po sliki, ki je hranjena v kranjskem župnišču, bil je bolj drobnega obraza in ne posebno močne postave. Poleg svoje učenosti in velike veljave je moral biti tudi precej bogat. Od stiškega samostana je kupil 4. aprila 1733 faro Soro za 6000 gld. nemške veljave. Tako je dobil za omenjeno župnijo pravico patronata, katero pa je odstopil ljubljanskim škofom. V oporoki dné 9. januarija 1752 volil je tudi župnijam na Sori, v Podbrezju in v Križih pri Tržiču vsaki 2000 gld., da bi se vzdrževali subsidijarji za dotične gg. župnike.²⁾

Posebno dobrotnega se je skazal kranjski župniji, ker jej je po velikanskem požaru l. 1749 sozidal l. 1753 — kakor pravijo s svojimi stroški — sedanje župnišče, veliko in lepo razdeljeno palačo. Drugo nadstropje, kjer imajo stanovanje gg. kapelani, je sicer nekoliko nižje kakor prvo, pa v takem slogu so zidali več hiš v 18. stoletju. Lahko si mislimo, koliko tisočakov ga je stalo poslopje, a on ni gledal na tako velike svote denarja. S to radodarnostjo je pa tudi nekoliko potolažil svoje župljane, ki 29 let zaradi njegove odsotnosti niso imeli nobenega pravega župnika. Kolikor časa je bil glavni škofov namestnik v Ljubljani, imel je v Kranju

¹⁾ *Protocollum officii episcopalis Labacensis anno 1744.*

²⁾ Ant. Koblar: Zgodovina sorske fare stran 111.

prvega kapelana kot provikarja, ki je v njegovem imenu vladal župnijo. Izmed teh omenim tri: Gašper Jožef Franchi de Franckenfeldt, Jernej Jamschig in Matija Jožef Götzl. Po Schillingovi smrti prevzame predvorski vikar Dr. Franc Rabič oskrbnišтво temporalij z imenom inspector, dokler ne pride novo imenovani župnik.

29. 1755 **Janez Evang. Kraschkoviz**, *parochus, commissarius, notarius apostolicus*. On je precej dolgo župnikoval, ker je bil v Kranju še l. 1775.

30. 1786 **Jožef Gollmayer**. L. 1759 se je kot novomašnik iz Lesec vpisal v bratovščino Matere božje v Ljubnem. Od 1768 do 1772 ga najdemo kapelana v Podbrezjah, potem v Šmartinu pri Kranju do 1774. Od tu odide za župnika v Zásip (1774—1779), kjer sozida lepo zaspiško cerkev. Zakaj da se je l. 1779 odpovedal tej župniji, ni znano. Kranjsko faro je vladal v kritiški dóbi cesarja Jožefa II. Cerkveni predstojniki so takrat prejeli in izvrševali čudne vkaze. Ali so delali iz prepričanja ali le prisiljeni? Prepovedanih je bilo veliko pobožnosti, med njimi tudi ta, da duhovniki ne smejo óčitno voditi križevega pota. Gollmayer-ja je pokosila smrt 22. oktobra 1799, starega 64 let. Revežem podbreške fare je zapustil 735 gld. V mnogoštevilnem spremstvu ga je pokopal šmartinski župnik Janez Rodé. Kranjski kapelan Martin Stergulz (pozneje župnik v Šentvidu nad Ljubljano) oskrbuje izpraznjeno župnijo toliko časa, da dobi zopet novega g. očeta.

31. 1800—1842 **Avguštin Sluga**. Življenje tega moža je prav zanimivo. Rodil se je v Ljubljani 17. septembra 1753. Mladič se posveti meniškemu življenju in stopi v cistercijski red. L. 1778 pôje novo mašo in živi v kostanjeviškem samostanu „*Mariabrunn*“ na Dolenjskem do onega časa, ko je bil samostan odpravljen (11. januarija 1786). Sedaj se podá v dušno pastirstvo in dobi v oskrbovanje lepo župnijo Rako, kjer postane tudi dekan. Ko je bila l. 1799 po smrti Jožefa Gollmayer-ja izpraznjena mestna fara kranjska, prosi Sluga za -njo in pravi v prošnji med drugim: *Finden Euer Hochfürstlich Erzbischoflichen Gnaden diese meine Bitte gerecht und meine Eigenschaften dazu angemessen, so seie ich Höchstdenenselben durch den höchsten Willen Gottes, der die Herzen seiner Kirchen-Obern im Betracht der Erwählung ihrer untergeordneten Diener unfehlbar jederzeit leitet, bei gegenwärtig angesuchter Uebersetzung anempfohlen*. Pri nastopu dobi v Kranju l. 1800 zelo majhen dekanat. Pripadale so mu župnije: Kranj, Predoslje, Goriče, Trstenik, Predvor, Kokra in Smlednik. Dekanata sta bila namreč tudi v

Cerkljah in v Naklem. Ko umrje l. 1801 cerkljanski dekan Miha Borschnig (Borštnik), pride več župnij tega okraja pod Kranj. Že l. 1803 postane Sluga častni kanonik.

Ob času francozke vlade na Kranjskem (1809 — 1813) je moral narediti 3000 gld. dunajske veljave dolga zarad vojskinih potreb. V župnišču so prebivali in se gostili višji francozki častniki, v hlevu pa so oves zobali njihovi konji. Denar mu je posodil g. Andrej Orechounig, dolg je plačeval 11 let v obrokih.

Poseben prijatelj je bil Sluga mlademu Baragi, kapelanu v Smartinu pri Kranju. Baragova gorečnost ni našla v mrzli jožefinski in janzeniški dōbi podpore, kakoršno si je želel vneti duhovnik. V kranjskem dekanu pa spozná moža, ki se je strinjal z njegovo vnemo in ga spodbujal v njegovem delovanju. Povabil je Barago, da je l. 1827 vse tri pustne dneve pridigoval v Kranju.

Pri velikanskem požaru 18. maja 1811 z gorela je tudi zvonikova streha farne cerkve. Stolp je bil od tega časa dalje pokrit z navadno „kapo“ in še le l. 1836 je dobil sedanjo lepo piramido. Po dovršenem delu je zapisal Sluga opazko pri dotičnem računu: *Alles soll zur grösseren Ehre Gottes und viele Jahre hinaus allen Krainburgern zur Freude dienen.* — L. 1828 je imel zlato mašo, 1838 pa demantno. Pri teh letih seveda ni mogel več opravljati svoje službe, kakor bi jo bil rad. Zato je prevzel dekanijske posle vže l. 1831 nakelski župnik Blaž Blaznik kot *prodecanus*. Zarad slabih oči dobi Sluga privoljenje opravljati sv. mašo v domači kapelici z asistenco jednega duhovnika. Posebno trdnega zdravja pa sploh ni bil, ker je že l. 1800 zapisal o sebi, da je slaboten (*vires debiles*). Slednjič pride večer njegovega dolgega blagonosnega življenja in Gospod, kateremu je služil v duhovskem stanu 64 let, pokliče k sebi zvestega delavca 19. julija 1842 opoldne. Včakal je lepo starost 88 let in 10 mesecev. Mrtvaški sprevod je vodil v četrtek 21. julija ob štirih popoldne prodekan Blaž Blaznik na mestno pokopališče, kjer so položili truplo v zemljo poleg 13. postaje križevega pota. Na sivi spominski plošči je kratek napis s sklepnimi besedami: *Ego sum resurrectio et vita, qui credit in me etiam si mortuus fuerit, vivet.* (Jaz sem vstajenje in življenje, kdor veruje v mene, bode živel, akoravno umrje. Jan. 11, 25.) — Svojo knjižnico z omarami je daroval škofu Wolfu s prošnjo, naj jo blagovoljno sprejme za vstanovitev farne knjižnice v Kranju. Kakošnih nazorov da je bil v duhovskih rečeh, kaže nam njegovo prijazno občevanje s šmartinskim kapelanom Friderikom Barago. Družčino

je znal dobro zabavati s krepkimi latinskimi izrazi, katere si je prisvojil v samostanu. S svojimi kapelani je bil dober, pa tudi strog. Nobeden ni smel veliko okrog hoditi, sicer mu je kmalo preskrbel drugo službo. Pregledoval jim je celo cerkvene govore, kako so jih spisovali in poslušat jih hodil v spovednico, kako so govorili. Za pridigo mu je veljalo pravilo:

Ob sie verstanden von der Menge,
 Ob sie zu milde, ob zu streng,
 Ob sie entspricht der hohen Sendung,
 Ob sie gerührt bei der Vollendung.

Za njim je bil nekoliko časa administrator Alojzij Košir, ki je imel v nedeljo po Slugovem pogrebu naslednji govor v cerkvi:¹⁾

Moj današnji govor je prav posebniga zapopadka. Obilno delo, katero ravno zdej na polju imate, je vas v četrtek popoldne zaderževalo, de vas ni več kakor bi bli gotovo radi storili, semkej v cerkev prišlo molit za našiga ranjciga Gospoda Dehanta in njih mervto truplo k grobu spremit. Zatorej jest mislim prav storiti, de dones še enkrat pričó vas vsih nekoliko od ranjciga Gospoda Dehanta spomnim in njih dušo vaši brumni molitvi perporočim. Kristjani moji! če bi tud mene med govorjenjem žalost prevzela, nikar ne zamerite; tud duhoven ostane človek, desiravno je on zlast postavljen žalostne in poterte srca drugih potolaziti.

Ni je fare z lepo najčiti, de bi taciga stariga dušniga pástirja in toliko časa imela bla kakor naša fara. Več let pa ko pastir ovčice pase, blje se ga pervadijo, blje ga ljubijo. (?) In to mora vsak spoznati, de ste se tud vi ranjciga Gospoda Dehanta tako pervadli in jih tako ljubili, de sim sam iz ust večih slišal: „Zdi se nam, kakor de bi še naš stari oče živeli.“ Já bli so res vaš stari oče. Koliko se jih je med tím časam skozi 42 let, ko so oni tukaj pri vas bli, rodilo, koliko poročilo in tud umerlo! Znani so jim bli, vi mlajši ljudje, vaši ranjci starši — in vi že postarni znani ste jim bli, dokler ste še sami mladi bli. V ti hiši je kdej ta živel, njegova žlahta je bla tukej, ti ljudje so imeli to in to srečo — za vse le-tó so oni dobro vedli, kakor per hiši stari oče vé. Pa sama starost človeka še ne časti. Ranjci Gospod Dehant niso bli le kakor vaš stari oče, ampak res tud vaš dober ljubi oče. Oni so gotovo vas ljubili. Od te njih velike dobrote spričujejo gospodje, ki so per njih v službi bli. Večkrat povdó, kolikrat so jim skrivej keč dali, da so nesli v hišo kake reve, kaciga bolnika, kake zapušene sirote. In še zadnje leto so večkrat skrbno poprašali, kako se temu ali unimu godi, potem so pa rekli: „Dajte mu v mojim imenu almozno.“ Vbogim pomagati je bla resnična želja njih vsmiljeniga serca. Je blo pa za kako reč večí almozne treba in niso sami pomagati bli v stanu — ponižali so se pred drugimi bogatimi ljudmi in njih za pomoč prosili.

Ranjci Gospod Dehant so pa skerbeli tud za božjo čast. Naprosili so vas svoje farmane, de ste vsak nekoliko skup zložili al so pa kaciga samiga dobrotnika dobili. In tako imate, desiravno je hudi ogenj veliko poškoval,

¹⁾ Rokopis sem našel v kranjskem dekanjskem arhivu. Pis.

lep turn, lepo glaseči veliki zvon, ocirano roženkransko cerkev in novo kapelco na pokopališču s križevem potam. Kar njih pridige in podučenje zadene, je še vsak rekel: „Kako dobro so nam povedali!“ In ker je vam dopadlo, jim je gotovo tud iz serca beseda šla. Ja kristjani! le verjemite, imeli ste v resnici skerbniiga in ljubiga dušniiga pastirja.

32. 1842 — 1850 **Jožef Dagarin**. Rodil se je v Železnikih 5. marca 1785, posvečen 18. marca 1810. Za delokrog mu je bil odločen poduk v ljubljanskih šolah, kjer se je trudil veliko let kot veroučenik in kot profesor nrave v bogoslovju. Leta 1819 potoval je 34 let star po zgornjem Laškem in iz tega časa imamo ohranjen „Reisepass“, v katerem je popisana njegova oseba tako-le: *mittlerer Statur, runden vollen Gesichts, schwärzlichen Haaren, blauen Augen und gespitzter Nase*. Tovarši na popotovanju so mu bili: kanonik Matevž Ravnikar, Matija Kalister in vodja normalnih šol Andrej Mešutar. Župnijo Kranj dobi 1. septembra 1842. Življenje se mu sedaj zelo spremeni in le težko se privadi novemu poklicu v duhovno-pastirski službi. Poprej je sedel toliko časa „in cathedra“, sedaj pa pride v vse drugačne razmere. V šoli je predaval svojo učenost mladini, tukaj pa postane duhovni pastir med ljudstvom, da izvršuje bogoslovsko vedo tudi v dejanju. Vrh tega prevzame posestvo lepih zemljišč in oskrbnitvo velikega gospodarstva, katerega ni bil vajen. Vendar se je vdal v nenavadne okoliščine ter deloval zvesto v tem poklicu do svoje smrti, ki ga je odzvala po plačilo dné 22. aprila 1850. Polotila se ga je prsna vodenica in ves čas bolezní ni mogel skoraj nič ležati. Sedé je voljno prenašal bolečine ter čakal rešenja. Na mestnem pokopališču ima spominek z napisom: *Hier ruht der hochwürdige Herr Josef Dagarin, Stadtpfarrer, Decan, Schuldistricts-Aufseher und Consistorialrath, geboren am 5. März 1785, gestorben den 22. April 1850. Fide et charitate Deo ac invicem conjuncti, fortes atque beati.* (V zvesti ljubezni združeni z Bogom in med seboj, pogumni in srečni.) — Po njegovi smrti postane kranjski kapelan Alojzij Košir zopet župnijski administrator, kakor je bil vže osem let poprej po smrti Slugovi.

Dagarin je bil našemu pesniku Francetu Prešernu tolažnik na smrtni postelji in zato mu očitajo nekateri, da je vničil njegovo pesniško zapuščino. Dokazov za to trditev pa nikjer ni in že vsled tega odpade omenjeno natolcevanje. Ako je Dagarin odstranil kaj pohujšljivega, je delal prav; ako ni bilo ničesar pohujšljivega, ni imel vzroka za kako odstranjenje. Tisti, ki so poznali dekana in njegov značaj, pravijo, da se mu ni mogla nikdar očitati nestrpnost. On ni bil fanatik, temveč kot jako izobražen mož je dobro znal ceniti vrednost slovenskega slovstva. Drugi trdijo, da Prešern ni zapusti

nobenih važnih rokopisov, ker je skladal le takrat, kadar mu je prišla ravno pesniška inspiracija. Kjer pa nobene zapaščine ni, tam se tudi ne more govoriti o kakem pokončevanju. Hvaležni bodimo obema: Prešernu in Dagarinu. Prvemu zato, da je obogatil naše slovstvo z neminljivimi pesmimi in proslavil slovenski narod tudi pri ptujcih; Dagarinu pa zato, da je na strani stal pesniku v smrtnem boju ob njegovi zadnji uri in z Bogom spravljenega spremil v večnost.

33. 1850 — 1858 **Anton Kos**. Porojen 3. junija 1805 imoviti rodbini Kosovi na Jesenicah prejel je nadepolni 23 letni bogoslovec 26. avgusta 1828 mašnikovo posvečenje. Prvo kapelansko službo mu odločijo na Vačah, kjer biva dve leti. Od tu ga pošljejo v Šentjurij pri Kranju, kjer deluje do 1831. To leto je prestavljen v Idrijo, toda kmalo postane škofijski tajnik in opravlja to službo do leta 1839. Imenovan dekanom v Idriji, službuje tukaj najdalje let. V veliko žalost Idriččanov se preseli leta 1850 v Kranj, kjer vlada župnijo in dekanijo do leta 1858. Zaslužni, izkušeni in priljubljeni gospod je izbran sedaj za prošta ljubljanske stolnice in za glavnega škofovega namestnika. Škof Anton Alojzij je naznanil duhovščini to izvolitev z besedami:

*Cum onus ministerii episcopalis maximi sit momenti, Nos autem viribus jam pene fractis non tantum optime perspicientes, occupationum molem in dioecesi adeo ampla uni soli vix esse supportabilem, sed etiam pro pastoralis Nostra sollicitudine praecavere volentes, ne quid culpa Nostra regimini dioecesis Labacensis desit, simulque desiderantes, ut omni ex parte adimpleantur omnia, quae pertinent ad officium, dignitatem, ordinem et jurisdictionem Nostram episcopalem, ideo in administratione episcopatus, quem sanctissimus Dominus noster Leo Papa XII. die 12. Julii 1824 Nostrae imbecillitati superimposuerat, vicarium idoneum advocare decrevimus, qui pondus, quo ultra vires premimur, alleviet. Hinc aciem Nostrae mentis in admodum reverendum Dominum **Antonium Koss**, praepositum capituli ecclesiae cathedralis Labacensis direximus eumque et fidelitate, probitate, prudentia, scientia et experientia aliisque quibus pollet virtutibus plene confisi Nostrum in spiritualibus vicarium generalem fecimus, constituimus et deputavimus.*

Kos je bil vrh tega tudi deželni poslanec, deželni odbornik in vitez Franc-Jozefovega reda. Služil je v duhovskem stanu kakor vojak počeni pri prostaku, poznal iz lastne skušnje vse težave pastirske službe ter se povspel počasi do tako visokega dostojanstva. Postave je bil bolj majhne, okroglega zdravega lica in zelo prikupljivega obnašanja. Večkrat ga je nadlegovalo trganje po udih, da je moral iskati zdravja v toplicah. Slednjič dá svetu in vsem častnim službam slovo, ko ga pokliče Bog v boljšo domovino 10. decembra 1868. Pokopan je na pokopališču pri sv. Krištofu v Ljubljani. Po stariših je dobil precejšnje premoženje in v poslednji volji se je spomnil posebno svojega rojstnega kraja. Zapustil je

namreč za Jesenice glavnico 12.000 gld. Polovica obresti naj se porabi vsako leto za ustanovljene maše, polovica pa za potrebne sorodnike.

34. 1858 — 1874 **Janez Reš**. Rodil se je v Kovorju 6. marca 1804 in mašnik postal 26. avgusta 1828. Služil je kot kapelan v Boštanju tri leta, jedno leto v Predosljih in nekaj časa na Brdu. Od tu pride za duhovnega pomočnika in nemškega govornika k sv. Jakobu v Ljubljano in potem v stolno cerkev. Leta 1839 dobi župnijo Polhov Gradec, kjer deluje jednajst let. Od 1850 — 1858 ga najdemo kot dekana v Idriji, 30. septembra 1858 pa je bil imenovan za župnika v Kranju in 24. oktobra slovesno vmeščen v farni cerkvi. Ljudstvu ga je v lepem govoru predstavil profesor dr. Leonard Klofutar, sedanji prošt ljubljanske stolnice. Toda ta bridka smrtna kosa, da bi nje ne bilo! Dekana pozove Bog nenadoma k sebi 17. marca 1874. Dobili so ga okoli četrte ure popoldne mrtvega v sobi. In ravno tisti slavnostni govornik, ki ga je v veselem sprevedu spremljal v farno cerkev ob njegovem vmeščanju, je opravljal čez dobrih petnajst let žalostno službo, da je njegovo truplo izročil v mrtvaškem sprevedu materi zemlji. Reš je bil krepek gospod rudečega obraza in belih las. Njegova podoba se je vtisnila v spomin vsakemu, ki ga je prvič videl. Na kamnitem križu nad njegovim grobom beremo te-le priproste besede, katere si je pokojnik sam napisal: Janez Reš, dekan, počiva tukaj in se priporoča v pobožni spomin.

35. 1874 — **Anton Mežnarec**, sedanji dekan. Njegova rojstna hiša je pri Resmanu na Selu v lepi brezniški župniji, kjer je bil v god svojega patrona sv. Antona Padovanskega rojen 13. junija 1833. Ko prejme 22. julija 1856 sv. mašništvo, odločijo mu precej naslednje leto (1857) delokrog v kranjski mestni župniji, kjer je ostal kot zvest in stanoviten delavec v Gospodovem vinogradu do današnjega dné. Kapelansko službo je opravljal sedemnajst let (1857 — 1874), po smrti dekana Reš-a pa postane njegov naslednik. Cerkveno je bil vmeščen 9. decembra 1874 in od tega časa dalje deluje neumorno v svojem vzvišenem poklicu. Kranjsko župnijo je povzdignil v vsakem oziru. Tako lepih cerkev kakor jih ima Kranj sedaj — ni imel še nikdar poprej. Kdo vé, koliko tisočakov je že porabil gospod dekan v čast božjo! Pa tudi koliko skrbi je moral imeti, da je vse tako okusno in pravilno popravil. Ko se ozira sedaj na svoje štiridesetletno neprestano duhovno pastirstvo v Kranju, gotovo mu hodi na misel, da je imel dosti

truda in mnogo dela. Pa nikar naj ne pozabi, da si je nabral v tem dolgem času tudi veliko zasluženja!

6. Bratovščina in beneficij sv. rešnjega Telesa.

Izmed cerkvenih vstanov, katere so bile vpeljane v Kranju in sem jih vže omenil, omenjam še posebej zgodovinsko važno bratovščino sv. rešnjega Telesa (*Gotts Leichnambs Bruderschaft*). Šmartinski župnik Žiga plem. Lamberg, ki je postal pozneje prvi ljubljanski škof, in dobski župnik Janez Gall sta ustanovila¹⁾ 2. junija 1445 pri tej bratovščini „večnega kapelana“. Beneficij je potrdil ravno to leto oglejski očak Lavrencij. Bratovščina je imela v Kranju svojo hišo, katero je oprostil cesar Friderik IV. vseh davkov. Veliko podpornikov je pristopilo k tej vstanovi in jo obdarovalo z denarjem in z zemljišči, da je posedovala lepo premoženje. Vrejena je bila tako, da je imela jednega glavnega nadzornika (prošta) in jednega oskrbnika. Izmed dobrotnikov navedem sledeče:

Vikarij pri sv. Petru v Selcah, Jurij Kitzbühl je daroval leta 1476 zemljišče v nakelski in njivo v kranjski fari bratovščini sv. Rešnjega Telesa za vstanovo sv. maše. — Kranjski župnik in arhidijakon dr. Matija Operta jej je leta 1508 oporočil hišo, dvor in vse pri sv. Matevža cerkvi v kamniški sodnji za obletnico s petnajsterimi duhovniki. — Jurij Operta, svetni duhovnik, jej je ravno to leto izročil imetje v šentjurski župniji. — Mestni sodnik Jernej Struppi jej je leta 1712 daroval 300 gl. itd.

Bratovski altar je bil v farni cerkvi na evangeljski strani, kjer je še sedaj naslikan Kristus s kelihom v roki. Poročilo iz leta 1631, ko je ljubljanski škof Reinald ogledoval cerkev, se glasi: *Altare in cornu evangelii ss. Corpori Christi dicatum. In eo est confraternitas Corporis Christi ex anno 1445 et beneficium simplex* (stran 11). Prvi kapelan te bratovščine je bil Mihael Višnjevski leta 1445. Kmalo za njim (1495) dobi omenjeni beneficij vsled priporočila Blanke Marije, soproge Maksimilijana I., Andrej Eker, klerik oglejske nadškofije. Leta 1703 ga je vžival Andrej Puhar, leta 1728 preddvorski župnik magister Luka Globočnik in za njim Janez Nikolaj Pogačnik († 1755). Zadnji „večni kapelan“ je bil Anton Celikar. Rojen krog leta 1722

¹⁾ Izvirno pismo je v kranjskem zgodovinskem društvu.

v tržaški okolici je župnikoval v Gradu (1770 — 1773) in slednjič bival v Kranju triintrideset let. O času cesarja Jožefa II. je začela bratovščina hirati, da je slednjič popolno opešala. Celikar je moral leta 1808 na službo resignovati, ker so bili dohodki premajhni. Dali so vsled tega 86 letnemu starčku 200 gld. letne pokojnine, katere pa ni dosti potreboval, ker mu je kmalo potem (10. decembra 1808) večno pokojnino odkazal Bog v boljšem življenju. Starodavni beneficij pa je pripadel, ker je nesel samo 43 gld. na leto, verskemu zakladu. Tako je minula ta in marsikatera druga bogata cerkvena vstanova.

7. Nekdanja kapucinska cerkev s samostanom.

V Kranju je poslopje, v katerem so prebivali več kakor sto štirideset let oo. kapucini. To je Kreuzberger-jeva hiša poleg okrajnega sodišča, ki je pa sedaj tako predelana, da se nič več ne pozna kraj, kjer je stal samostan s cerkvijo. Edino kamnita plošča, vzdana v zunanji steni, nam spričuje, da je bilo tukaj nekdanj svetišče, kjer so odmevale molitve pobožnih redovnikov. Napis je naslednji: **ECCLESIA HAEC IN HONOREM SANCTI MICHAELIS ARCHANGELI CONSECRATA EST ANNO 1644 DIE 29. SEPTEMBRIS AB ILLUSTRISSIMO PRINCIPE OTHONE FRIDERICO COMITE A PUECHAIM EPISCOPO LABACENSI ET CELEBRATUR DOMINICA POST FESTUM SANCTI MARTINI EPISCOPI.** (To cerkev je posvetil v čast sv. nadangelju Mihaelu 29. septembra 1644 ljubljanski škof knez Oton Friderik grof Puechaim. Posvečenje se obhaja nedeljo po sv. Martinu.¹⁾ Štiri leta poprej (5. avgusta 1640) je vložil vpričo obile množice veselega ljudstva kristopoljski škof in ljubljanski sufragan Mihael plem. Kumberg vogelni kamen za samostan. Večji del glavnice za zidanje je dal Ločan Mihael Papler.

V cerkvi je bila večja in mala kapela. Večjo, v kateri je stal altar lavretanske matere božje, je dal napraviti škof Mihael plem. Kumberg. V mali je bil altar posvečen sv. Matiji in sv. Frančišku Serafinskemu. V lavretanski kapeli je imela plemenita rod-bina Gandini de Lilienstein svoje rakve. Tudi nekaj članov družine Toperzer de Praebalt iz Šenpetra pri Šmartinu (Schrottenthurn)

¹⁾ Oba glavna vstanovnika cerkve in samostana sta bila Mihaela. Zato je posvečena cerkev sv. Mihaelu.

je tukaj pokopanih. Posebno slovesno so praznovali vsako leto god sv. Antona Padovanskega (13. junija). Takrat se je kar trlo ljudstva, ki je prišlo iz vseh krajev skupaj. Sploh so se ljudem kapucini zeló prikupili in bili nekako popularni, ker so radi delovali v dušnem pastirstvu. Zlasti so sloveli zarad izvrstnih pridig in še leta 1800 hvali kranjski dekan Avguštin Sluga razkapucina o. Nikolaja Gutmann-a, ki je bil to leto kurat na Primskovem, kot dobrega govornika (stran 39).

Kapucini so hodili pridigovat in spovedovat tudi po župnijah v okolici. L. 1704 prosijo Ločani, da bi še njim provincijal v Kranju o. Anton poslal kakega meniha za postne pridige. Pošlje jim o. Korbinijana, rodom Ločana, in ko slišijo njegove govore, ne mirujejo več tako dolgo, da sozidajo l. 1710 lasten kapucinski samostan.¹⁾

Kot posebnost omenim, da so kapucini v Kranju in drugod gojili predstave Kristusovega trpljenja z živimi podobami. L. 1730 so igrali veliki petek na glavnem trgu v Kranju nemški pesniški igrokaz „*Das Leiden und Sterben unseres Herrn und Heilandes Jesu Christi*“, da so vsi jokali. (?) V začetku so bile take igre gotovo spodbudne, toda pozneje so se vteple marsikatero razvade, da je moralo to skazovanje prenehati vsled vkaza svetne in cerkvene gosposke.

V tem pride doba cesarja Jožefa II. (1780—1790). Reforme, ki so se vršile v cerkvenem oziru, zadele so tudi naš samostan. Zatr je bil l. 1786, redovniki pa se razidejo v dušno pastirstvo. Preroženje je bilo cenjeno na celih 2518 gld., katere so pustili kapucinskemu redu. Leta 1794 je prosil kranjski župan Franc Schifrer (*Gewaltshaber der bürgerlichen Gemeinde zu Krainburg*), da bi smeli vzeti 14 podob križevega pota iz opuščene kapucinske cerkve in jih prenesti v farno cerkev. Škofijstvo je to dovolilo s pristavkom, „*dass die Glaubenslehren nicht mit frommen Ueberlieferungen vermenget werden*“.

8. Bolnišnica sv. Leonarda.

Skrb za revne bolnike, ki ne dobé nikjer postrežbe, se je od nekdaj štela med dobra dela vsmiljenja. Tudi v Kranju najdemo l. 1415 mestno bolnišnico in ž njo združeno duhovsko službo. Iz tega sklepamo, da je obstala ta dobrodelna naprava s kapelo

¹⁾ Fr. Pokorn: Loka.

vred že veliko let poprej. Za patrona so jej izbrali sv. Leonarda, ki je živel v 6. stoletju na Francozkem in umrl l. 559. Tolažil je jetnike po ječah in podpiral reveže (*munificus in pauperes carceratis visitandis et liberandis sedulam operam dedit*). Iz l. 1454 imamo listino,¹⁾ v kateri piše oglejski očak Ludovik: „Od nekdanj je imela do kapele sv. Leonarda v kranjski mestni bolnišnici patronat rodovina Nanhoffer. Dokler je živela, izhajal je kapelan dostojno. Ko pa je izmrla, skrčili so se tudi dohodki tako zelo, da ne presegajo 7 goldinarjev. Ker hočejo meščani zboljšati dohodke, ako se jim prepusti patronat, naj vestno sporočé, kako in kaj mislijo storiti, da se jim patronat dovoli.“ Vsled tega poziva so mestni sodnik Janez Sluga, svetovalci in vsa srenja na novo ustanovili²⁾ v bolnišnici beneficij za kapelana (l. 1483).

L. 1631 sta bila v bolniški kapeli dva altarja: glavni altar sv. Leonarda in stranski sv. Valentina. V spodnjem oddelku so bili odločeni prostori za ženske, v zgornjem za moške (stran 10). Za bolnišnico je bil voljen nadzornik z naslovom *Oberspitalmeister*. L. 1609 je opravljal to službo Feliks Adlmann, l. 1717 Pavel Wobner, l. 1760 Nikolaj Sumbr s pečatom: Po koncu stoječ lev in pod njim jagnje s križem.

9. Važne starine.

a) Veliko let ste bili spravljani v župnišču dve stari podobi slikani na les. Jedna je predstavljala beg farnih patronov sv. Kancija in tovaršev iz Ogleja, jedna njihovo mučenstvo. Slednjič spoznajo veliko starinsko vrednost obeh podob ter ji prodajo l. 1885 cesarskemu muzeju na Dunaj za 800 gold. Škofijstvo se je sicer dolgo časa vpiralo prodaji in še le potem, ko deželna vlada ni bila nasprotna, je bil kup potrjen.

b) V dekanijskem arhivu so stare pisane mašne bukve (*missale*), katere so rabili okoli l. 1500 pri daritvi sv. maše po oglejskem obredu. Dolge so 34 cm in 26 cm široke. Tehtajo nad 7 kg, da je imel cerkveni strežnik že precej teže pri prenašanju.³⁾ Poleg tega misala se hrani tudi veliki oglejski antifonarij iz l. 1491.

¹⁾ Izvirnik je bil nekdanj v mestnem arhivu kranjskem, kje je sedaj ni znano.

²⁾ Izvirno pismo v kranjskem zgodovinskem društvu.

³⁾ Jako natanjko in kritično je opisal to knjigo v „Zgodovinskem zborniku“ l. 1888 veleučeni gospod bogoslovski profesor in častni kanonik Jožef Smrekar.

c) Še starejši spominek cerkvene umetnosti je v omenjenem arhivu rokopis iz l. 1410. Naslov mu je: *S Gregorii M. Moraliū ll. XXXV.* Pisava je gotiška, okrašena z boji in z zlatom. Ta kodeks je pisal Jakob Chatzpeck, ki je bil poseben prijatelj takratnemu župniku v Kranju K o l o m a n u d e M a n n s w e r d. (*Procurante Domino Cholomanno de Mannswerd, plebano in Krainburga per Jacobum dictum Chatzpeck, tunc praefati Cholomanni familiarem continuumque commensalem.*)

d) Več drugih starih knjig različnega obsega. Vse so pisane z gotiškimi minuskuli.

Proti koncu 16. stoletja je nastala sicer huda vojska zoper oglejske obredne knjige, ker so vpeljali rimske. Ravno župnik kranjski in naddijakon za Gorenjsko Janez Friderik Clemens (stran 18) je posebno delal na tó, naj se kolikor mogoče kmalo odpravijo oglejski obredniki in nadomestijo z rimskimi.¹⁾ Vendar ni zatrl omenjenih starin, katere so po preteku dobrih 400 let srečno odšle razdejanju in se ohranile do sedanjih časov.

10. Rožnivenska cerkev.

Mestna župnija kranjska ima sedaj šest podružnic: dve v mestu in štiri zunaj mesta. V mestu ste rožnivenska in pungrška, zunaj mesta pa so cerkve v Čirčičah, na Hujah, na Primskovem in na Rupci.

Sedanja gotiška rožnivenska cerkev je bila novo sozidana l. 1518. To leto je imenovala kranjska srenja duhovnika Matevža, dušnega pastirja v Zaspah — *in pago Asp* — kot prvega kapelana rožnivenske cerkve. Tudi imenovani g. Matevž je podaril za cerkev nekoliko denarja (*summulam pecuniarum*). Od tega časa dalje so bili tukaj beneficijati, katere je predlagala srenja škofu, ki jih je potrjeval in kanonično vmeščeval. Do l. 1784 so bile v cerkvi rakve v podzemeljskih prostorih (*crypta Rosariana*). Pokopávali so v njih duhovnike, in tudi rodbina baronov Gallenfels je imela tukaj svoj prostor. Cerkev je že od nekdanjih časov v veliki časti. Ljudje vsake vrste so se zatekali v svojih potrebah tu-sèm s posebnim zaupanjem. Z veliko slovesnostjo so obhajali praznik

¹⁾ Sorski župnik Adam Veternik (1619—1629) je menda še rabil oglejsko cerkveno pratiko. In ta gotovo ni bil jedini. (A. Koblar: Zgodovina sorske fare 1884.)

sv. rožnega venca. Tudi cerkvena glasba se je odlikovala o tej priložnosti.¹⁾

Rožnivenško nedeljo l. 1892 je vso prenovljeno cerkev posvetil Prezvizišeni knezoškof dr. Jakob Missia. Veliki altar je trivoglat. Marija sedi na prestolu kot kraljica z žezlom v roki, z Jezusom v naročju in z rožnim vencem. Na jedni strani je sveta Lucija, na drugi sv. Marjeta. Stranska dva altarja sta posvečena sv. Jožefu in sv. Ani. Po stenah je naslikal Matija Bradaška podobe iz Marijinega življenja.

Vse tri zvonove je vлил Jurij Steinmetz v Celju l. 1822. Premera imajo 106 : 90 : 71 cm v moll-trizvoku z glasovi *f* — *as* — *c̄*.

Veliki zvon. Križ, Marija rožnivenška, sv. Jožef z Jezusom v naročju. Napis ob krilu: ZUR GRÖßEREN EHRE UNSER LIEBEN FRAUEN IN ROSENKRANZ VON DEN WOHLTHÄTIGEN BURGERN KREINBURGS.

Srednji: Križ, Marija prepasana s povoji, sv. Ana, sv. Andrej: CUM VENIT TEMPESTAS SENTITUR MEA POTESTAS, ALIOS AD TEMPLUM VOVO, HOC TAMEN MANEO LOCO. (Ko pride nevihta, kaže se moja oblast, druge kličem v cerkev, sam pa ostanem na tem kraju.)

Mali: Križ, žalostna Mati božja, svetnik se opira na dve palici.

II. Cerkev sv. Fabijana in Sebastijana v Pungrtu.²⁾

Glavna podoba v velikem altarju, katero je naslikal Kremser Schmidt,³⁾ predstavlja nam sv. Fabijana in Sebastijana s svetim Rokom. God prvih dveh obhajamo 20. januarija, spomin svetega Roka pa 16. avgusta. Ljudstvo jih časti kot pomočnike v boleznih. Gotovo so jim postavili stari meščani iz tega namena cerkev v čast, ker nam je znano, da je bila trikrat kuga v Kranju (stran 3).

Sv. Fabijan je vladal cerkev kot papež od l. 236 do 250. Umrl je za sv. vero, ko je preganjal kristijane rimski cesar Decij. Decij je bil skušen vojak in je hotel napraviti zopet red v državi. Svoj namen misli izvršiti s tem, da pospešuje malikovanje. Zato sklene krščanstvo popolnoma zatreti in

¹⁾ L. 1720 se bere: *An den hohen Festtagen des hl. Rosenkranzes sind dem Herrn Schulmeister und Organisten für die mit Pauken und Trompeten abgehaltene Musik etwas mehr zu verabreichen.* Župnijski arhiv.

²⁾ Popačena beseda „Pungrt“ je nastala iz nemškega izraza Baumgarten.

³⁾ Od njega imamo krasne slike v velesovski cerkvi. Na jedni sliki se je podpisal z znamko J. M. Schmidt 1771.

začne preganjanje, ki je bilo hujše kakor vsa poprejšnja. Res je bilo nekaj kristijanov, ki so darovali malikom (*sacrificatores*), pa tudi nekaj takih, ki so se skazali na videz s spričevali, da so odpadli od vere, akoravno niso (*libellatici*). Veliko število pa je bilo resničnih nevstrašenih spoznavalcev, ki se s sv. Fabijanom niso zbalii smrti. Decij je po komaj dveletnem vladanju padel v vojski z Goti l. 251. Trpljenje kristijanov je bilo za sedaj okrajšano, pa le za malo časa, ker se je zopet kmalo pričelo.

Sv. Sebastijan je bil postaven vojščak in telesni stražnik cesarja Dijoklecijana konec tretjega stoletja. Živeč med neverniki bil je vendar v srcu kristijan. Ker se noče odpovedati sv. veri, privežejo ga v vojaškem taboru k stebru, streljajo s pušicami na-nj in slednjič pobijejo s koli. Mrtvo truplo vržejo v smrdljivo lužo, kristijani pa je spoštljivo pokopljejo. Grozno smrt je preстал častiti mučenik in zato so ga izbrali kot posebnega pomočnika v kužnih boleznih.

Sv. Rok je živel v 14. stoletju. Svoje življenje je posvetil ljubezni do bližnjega. V Rimu in po drugih laških mestih je stregel bolnikom ob času kuge; ko je pa sam zbolel, ni imel človeka, da bi tudi njemu kaj pomagal. Legenda pripoveduje, da je ležal zapuščen v gozdu, kamor mu je vsak dan psiček prinesel nekoliko kruha. Ob času cerkvenega zbora v Konštancu l. 1414 nastane kuga v mestu. Podoba sv. Roka nosijo po vkažu zbranih škofov v procesiji po ulicah in bolezen kmalo poneha. Tudi na Kranjskem zelo časté tega svetnika, veliko altarjev mu je posvečenih in na mnogih krajih obhajajo njegov god 16. avgusta kot praznik.

Cerkev v Pungrtu (*in pomerio, in pawmgarten*) je stala vsaj že v 15. stoletju. Mestni sodnik kranjski Janez Šetina jej je volil v svoji bolezni l. 1478 dve zemljišči v Gomilah in pri vislicah. Zapustil je tudi 10 gl. za njeno obokanje.¹⁾ Ž njo je bila združena duhovska služba (*beneficium simplex*), katero je oddajala mestna občina sposobnemu duhovniku. Cerkev, žagrad in lopa: vse je zidano v gotiškem slogu. Posebni dobrotnik jej je bil vpokojeni župnik Tomaž Sežun,²⁾ daroval je 4000 gold. za njeno popravo. L. 1877 je bila popolno prenovljena. Kinčajo jo po stenah podobe iz življenja sv. Roka, katere je naslikal Matija Bradaška l. 1881. Jeden stranskih altarjev je posvečen sv. Janezu Krstniku, drugi angelju varuhu (slikal Gašper Götzl l. 1841).

V stolpu so trije lepo osnaženi zvonovi s premerom 117 : 88 : 77 cm in z glasovi *d-fis-a*.

Veliki zvon je bil poprej v farnem stolpu. Vlit l. 1812 v zvonarni Vincencija Samassa je okrašen s podobami: Križ, Marija rožnivenška, sv. Janez evangelist.

¹⁾ Izvirno pismo v arhivu kranjskega mesta.

²⁾ Tomaž Sežun je bil rojen v Kranju 9. decembra 1801, kjer je tudi umrl 4. decembra 1876. Veliko let je služboval v Šentjurju pri Šmarji.

Tudi srednji se je glasil nekdam iz lin farnega zvonika. Križ, sv. Trojica, klečeč svetnik s snopom (?) pri nogah, v oblakih se vidijo strele. Iz livarne Vincencija Samassa 1812.

Mali je star zvon ljubljanskega zvonarja Jožefa Samassa iz l. 1750. Sv. Janez Krstnik, angelj varuh, sv. Sebastijan, sv. Rok.

12. Podružnica sv. Ožbalta v Čirčičah.

Sv. Ožbalt našemu narodu ni dosti znan, vendar so mu postavljeni altarji v nekaterih krajih. Bil je kralj na Angležkem, kjer je sozidal več cerkev in samostanov. Padel je v vojski z neverniki 5. avgusta 642, star 38 let, zato je prištet mučenikom. Slikajo ga s krono na glavi in z žezlom v roki. Na žezlu sedi ptica s prstanom v kljunu.

Cerkev je vtelesena sedaj že tretji župniji. Prvotno je bila hči matere-fare preddvorske, akoravno oddaljena od nje dve uri. L. 1793 so jo izročili primskovski ekspozituri, da je postala na nek način odvisna od Šentjurja. Toda komaj jedno leto traja ta zveza, ker se je Čirčani niso mogli privaditi. L. 1794 vložé prošnjo do škofijstva, da bi se združili z mestno faro v Kranju, ker imajo tukaj vedno opravke, po zimi pa še pota ni na Primskovo, da morajo hoditi tje skozi Kranj k službi božji itd. Škofijstvo v godi opravičeni prošnji z odlokom, *dass sie sich künftighin in allen geistlichen Angelegenheiten an den Pfarrer zu Krainburg zu verwenden haben*. Veliki altar sv. Ožbalta iz l. 1679 je bil prenovljen l. 1890. Na možki strani je altar sv. Andreja, na ženski altar sv. Ane (slikal Franc Wisiak 1849). Ravni strop v ladiji so nadomestili l. 1848 z obokom, da je sedanja cerkev prav prijazna in precej visoka. Zvoniku so napravili l. 1874 novo lično streho, ker je prejšnje leto stara pogorela vsled strele. Cerkveno „žeganje“ praznujejo nedeljo po sv. Ožbaltu.

Zvonovi imado čudne intervale $f-\bar{c}-\bar{cis}$ (kvinta z malo seksto)! Premer jim je 100 : 71 : 69 cm.

Veliki zvon je vlil celjski zvonar Jurij Steinmetz l. 1822. Križ, Marija z žezlom v roki in z Jezusom v naročju, sv. Andrej, škof z mitro in palico.

Srednji je precej star zvon iz livarne znanega Furlana Gašperja Franchi z letnico 1716. Marija kot kraljica, sv. Florijan, sv. Urh. Ob klobuku: **ECCE CRUCEM DOMINI, FUGITE PARTES ADVERSAE**. (Glej križ Gospodov, bežite sovražne moči.)

Mali tehta 300 funtov in je prišel l. 1859 iz zvonarne Antona Samassa. Križ, Marija z Jezusom v naročju, sv. Ožbalt.

13. Podružnica sv. Jožefa na Hujah.

Vasi Huje in Klanec stojite na levem bregu Kokre, Kranju nasproti in imate svojo cerkev na Hujah. Konec 18. stoletja je bila še podružnica šentjurska. Svetišče je gotiško s sliko umirajočega sv. Jožefa v velikem altarju. Stranska altarja sta posvečena sv. Janezu Nepomuku in sv. Poloni. Na listni strani so cerkvi prizidali kapelo Marijinega zaročenja, ki je stala poprej zapuščena poleg cerkve. L. 1882 so jo zedinili s cerkvijo. V zunanji cerkveni steni se bere napis: **ECCLESIA HAEC IN HONOREM S. JOSEPHI CONSECRATA EST ANNO 1686 DIE 5. MAJI AB ILLUSTRISSIMO PRINCIPE SIGISMUNDO CHRISTOPHORO COMITE AB HERBERSTAIN EPISCOPO LABACENSI ET CELEBRATUR EJUS DEDICATIO TERTIA DOMINICA POST PASCHA.** (To cerkev je posvetil v čast sv. Jožefu knezoškof ljubljanski Žiga Krištof grof Herberstain 5. maja 1686. Njeno posvečenje se obhaja tretjo nedeljo po veliki noči.) Cerkev je posebno zaradi tega zanimiva, ker imamo v naši škofiji zelo majhno število božjih hiš, ki so posvečene sv. Jožefu.

Zvonovi niso veliki. Premera imajo 85:78:70 *cm*. Glasovi *ais—cis—d* nam kažejo čudno glasbeno obliko z malo in veliko terco.

Veliki zvon je delo Gašperja Franchi iz l. 1717. Marija z Jezusom v naročju in s krono na glavi, sv. Jožef, sv. Peter, sv. Nikolaj. Ob vratu: **✝ FUGITE PARTES ADVERSAE VICIT ENIM LEO DE TRIBU JUDA RADIX DAVID ALLELUJA.** (Bežite sovražne moči, zmagal je namreč lev iz rodu Judovega korenina Davidova alleluja).

Srednji je prišel l. 1746. iz zvonarne Janeza Antona Samassa. Križ, Marija z žezlom v roki in obdana s sijajem, svetnik s palmo in mečem. **SANCTE JOSEPHE ORA PRO NOBIS**

Mali je novejši zvon iz l. 1842. Vlil ga je Anton Samassa. Kinčajo ga podobe: Križ, sv. Jožef, sv. Florijan.

14. Podružnica Matere božje na Primskovem.

Cerkev s pokopališčem stoji ob državni cesti, ki pelje iz Kranja v kokrsko dolino. Spadajoča poprej v preddvorsko faro bila je dozidana l. 1729, ko je župnikoval Preddvorom Janez Ludovik Gandin plem. Lilienstein. Da bi zmagal stroške

za zidavo, prodal je njivo primskovske cerkve šentjurskemu župniku. Ta jo je kupil za podružnico sv. Jožefa na Hujah in dal za-njo 260 gld. stare kranjske veljave.¹⁾

Ko je obiskoval škof Reinald Scarlichi leta 1631 cerkve po Gorenjskem, prišel je tudi na Primskovo. Že takrat so bili tukaj trije oltarji z bratovščino Matere božje. — L. 1793 je bila vstanovljena na Primskovem ekspozitura z vasmí: Primskovo, Gorénje, Klanec, Huje in Čirčiče. Toda sreča jej ni bila vgodna za daljni razvitek. Precej prvi ekspozit Gregor Reitz pride navskriž s šentjurskim župnikom Hacin-om. Kdo je bil kriv nasprotja, ne bodedo preiskovali. Reitz se pritožuje l. 1794, da Hacin še vedno opravlja duhovska opravila na Hujah, akoravno dobro vé, da je njemu (Reitz-u) ta podružnica izročena. Škofijstvo župnika obvesti, naj ne kruši vstanovljenih določil in naj pusti ekspozitu delokrog, kakor mu je odločen. Sedaj se vprejo še Hujani sami, češ, da nočejo biti odvisni od Primskovega in da ostanejo raje pri stari šentjurski župniji. Ta želja se jim je spolnila. Ko pripadejo l. 1794 še Čirčiče mestni kranjski župniji (stran 35) — ostanejo za primskovsko kuracijo samo vasi: Primskovo, Gorénje in Klanec. Tako

¹⁾ Izvirno pismo, hranjeno v arhivu g. K. Florian-a v Kranju, se glasi:

*Ich Johann Ludwig Gandin, derzeit Pfaarherr zu Höffstein und Oberkürchen-
Probst, auch die Kkirchen Pröpst der Filiall Kkirchen Unsser Lieben Frauen zu
Prenskhau bekhennen hiemit, dass Wür **nachdeme Unss zur Abzahlung
der Ney erbauten Prenskhousischen Kkirchen ein grosse aussgaab
vorgefahlen**, einen ob dem Konkherflus einer Seits an den Weimachtischen
Paumgarten, andererseits aber neben den von Eggischen Akhern anraumenden
Akher, dem Löbl. Gottshaus h. Josephi in Hujach in St. Georgen Pfaar, um ein
Summa gelts benantlichen Zwey Hundert Sechzig id est 260 Gulden alter Craine-
rischen Wehrung, die Wür bereith bar undt ohne ainigen Abgang zu Unssern
Handen eingenomben undt Empfangen haben, kauffrechtlich hingeben und verkauffen-
Zu wahren Urkundt dessen haben Wür den Wohl Ehrwürdig in Gott Christlich
undt Hochgelehrten Herrn Johannessen Nikolaussen Pogatschnigkh der Gotts
Leichnambs Bruderschaft geordneten Probsten als Grundobrigkheit mit sonderen
Fleiss erbeten, diesen Kaufbrieff neben unsern mit eigener Handtschrift zu ver-
fertigen. Datum Crainburg den Neunezwanzigsten November 1729.*

**Johannes Nicolauss
Pogatschnigkh m. p.**

Capellanus Corporis Christi
zu Crainburg.

**Johann Ludwig Gandin
v. Lilienstein m. p.**
Pfaarherr allda.

je imela nova duhovnjija precej v začetku nezgodo, ki jo je vedno spremljevala toliko časa, da je postala slednjič navadna podružnica kransjske župnije.

Cerkev, ki se šteje nekako za božjepotno, je precej velika in v zadnjem času lepo prenovljena. V velikem altarju vidimo Gosar-jevo sliko Marijinega vnebovzvetja, na stropu pa njeno venčanje v nebesih. Posebno lepa je slika na oboku v ladiji, kjer nam predstavlja slikar (Matija Bradaška) Marijo kot kraljico angeljev, očakov, prerokov itd. To je interesantna skupina, v katerej so zbrane vse vrste nebeščanov okrog blažene Device. V jednom stranskih altarjev je sv. Jurij, v drugem sv. Ana. Gotiški obok pri glavnem vhodu pod stolpom je gotovo ostanek tistega sloga, v katerem je bila pred l. 1729 zidana prvotna cerkev.

V prostornem in visokem stolpu najdemo štiri zvonove s premerom 143:116:92:44 cm. Primskovljani bodite ponosni na-nje! Glasovi prvih treh so *cis-e-gis (cis-moll)*. Četrti zvon je mrliški z glasom \bar{g} .

Veliki zvon tehta 1670 kg. Križ, Marija z zvezdami okrog glave, sv. Ana, sv. Jurij, sv. Valentin ozdravlja bolnega otroka. Napis ob krilu: **ANTON MEŽNAREC DEKAN. BLAŽ VOMBERGER ŽUPNIK, ALEŠ LIKOZAR INO JOŽEF KERČ KLJUČARJA.** Vliil Albert Samassa l. 1877.

Srednji s težo 858 kg in s podobami: Križ, sv. Ana, sveti Valentin. **ANTON MEŽNAREC DEKAN IN ŽUPNIK, ALEŠ LIKOZAR IN JOŽEF ŽIBERT KLJUČARJA.** Vliil Albert Samassa l. 1893.

Mali ima 432 kg. Križ, sv. Jožef z Jezusom v naročju, sveti Volbenk drži cerkev v roki. Iz livarne Alberta Samassa l. 1877.

Mrliški je precej star zvon iz leta 1647. Vliil ga je Miha Remer v Ljubljani. Kristus na križu, poleg njega Marija in sveti Janez (sv. Janez v vitežki opravi). Ob klobuku: **✠ PATER DE COELIS DEUS MISERERE NOBIS** (Bog Oče nebeški usmili se nas). Zgoraj ima jedno korenino odbito in ob krilu je precej okrušen.

Na Primskovem so službovali naslednji ekspoziti:

1. Gregor Reitz (1793—1796). Do l. 1793 je služil na Šenturški Gori kot lokalist. Vsled duševne bolezni (hipohondrije) je bil precej občutljiv in ni več lahko opravljal svoje službe, zato se je podal na svoj dom v pokoj.

2. Jakob Urbantschitsch (1796—1799). L. 1799 je moral iti za duhovnega pomočnika v Kranj, ker je umrl kranjski dekan Jožef Golmajer.

3. P. Nikolaj Gutmann (1800—1801), bivši kapucin. Od leta 1788 je služil kot dušni pastir v Ajdovcu, Mokronogu, na Krki in tukaj. Dekan Avguštin Sluga ga hvali, da je dober govornik (*habet gratiam dictionis laudabilem*). Po Gutmann-ovem odhodu je bila ekspozitura nekoliko časa izpraznjena. Ta čas sta imela božjo službo in druga cerkvena opravila kranjska kapelana Frančišek Lukovitsch in Tomaž Zudermann. Slednjič pride zopet kurat

4. Gregor Stendler (1804—1814). Večkrat je bolehal, da kranjski duhovščini ni bilo veliko pomaganega ž njim, in ko je slednjič umrl 26. marca 1814 — izmrla je po 21 letnem ob- stanku tudi primskovska duhovnija.

Od tega časa dalje so skušali Primskovljani, da dobé eks- pozituro nazaj, pa brez vspeha. Vendar so imeli večkrat kakega vpokojenega duhovnika za službo božjo. Med temi imenujem na- slednje :

1. Andrej Beja (Veja), bivši župnik v Tuhinju. Umrl je na Primskovem 26. novembra 1821, star 71 let.

2. Gregor Walland, zlatomašnik. Župnikoval je na Bo- hinjski Bistrici od 1798 — 1800 in v Zaspih 25 let (1800—1825). Ostavil je ta svet 19. maja 1832 v 76. letu svojega zemeljskega potovanja.

3. Anton Staré. Rojen v Strohinju nakelske fare 14. ja- nuarija 1799 in posvečen 26. avgusta 1828 je kapelanoval od 1828 do 1833 v Škocijanu pri Turjaku, od 1833 do 1834 na Dovjem. Tukaj oboli in da bi imel nekoliko več počitka, pride na Primskovo (1834—1837). Leta 1837 se preseli k bratu v Mengeš, kjer zapre oči temu svetu 20. oktobra 1846.

4. Matija Renko. Rojen na Vačah 7. februarija 1800 in posvečen 29. avgusta 1826 pastiroval je kot kapelan v Mošnjah do 1837. Zaradi trganja po udih pride to leto na Primskovo, kjer ga dobimo še leta 1844.

5. Jožef Gliha. Rodil se je v Šentvidu pri Stičini 11. marca 1796 in prejel mašnikovo posvečenje 21. septembra 1823. Kape- lansko službo je opravljal v treh dolenjskih župnijah in sicer pri

sv. Križu poleg Kostanjevice, v Čatežu in na Raki. Leta 1843 pride za kurata v Zalog na Gorenjskem, od tu na Primskovo (1857 — 1860). Stara leta je preživel v Kranju in kot 81 letni starček včakal zadnjo uro 23. avgusta 1877.

6. Jožef Križnar. Njegova rojstna fara je Šmartin pri Kranju, kjer je v gledal luč sveta 20. januarija 1806. Mašnik je postal 19. julija 1831. Leta 1844 je bil duhovni pomočnik v Velešovem, pozneje bival bolehen na Šmarni Gori. Od tu se poda leta 1860 na Primskovo in tukaj mu vsled sušice potekó ure 2. junija 1864. — Najdalj je ostal med Primskovljani

7. Blaž Vomberger (1864 — 1884). V Polici (cerkljanske fare na Gorenjskem) porojen 29. januarija 1809 je prejel mašnikovo posvečenje 27. julija 1834. Bil je katehet in šolski vodja v Kranju do leta 1836, potem kapelan v Radolici, v Škocijanu in v Šmartinu pri Litiji, slednjič lokalist pri sv. Trojici nad Cerknico (1850 — 1864). Od tu pride na Primskovo, kjer preživi 20 let in dokonča življenja tek 2. februarija 1884 v 75. letu svojih dni. Pokopali so ga pri glavnem vhodu pred cerkvijo in napravili mu grobni spominek s sklepnimi besedami:

Sem presrčno ljubil
Domovino svojo,
Rajsko da dosežem
Spolni prošnjo mojo.

15. Podružnica sv. Marije Magdalene na Rupi.

Protiv severni strani od Kranja Te pripelje pot v pičlej pol uri ob lepo obdelanem polju na Rupo. Tukaj stoji prijazna cerkvica s pokopališčem. Pripadala je nekdanj obširni preddvorski župniji. Da je stara, spričuje gotiško svetišče, katero razsvetljujejo čvetera gotiška okna. V velikem altarju je Leyer-jeva slika svete Marije Magdalene, na evangeljski strani stoji altar sv. Jerneja, na listni sv. Antona Padovanskega. Cerkev je bila popravljena leta 1837, altarje je prenovil leta 1892 Štefan Čadež iz Dupljan. „Žegnanje“ obhajajo nedeljo po sv. Jerneju.

V stolpu so trije zvonovi s premerom 112 : 91 : 76 cm in z glasovi *f*-*a*-*c̄*.

Veliki zvon tehta 738 kg. Križ, sv. Marija Magdalena, sv. Jernej. Zvonar Albert Samassa leta 1887.

Srednji je prišel iz livarne Antona Samassa leta 1850 s težo 717 funtov. Križ, Marija z Jezusom v naročju, svetnik s krono, mečem in žezlom (sv. Ožbalt?)

Mali ima peze 240 kg. Križ, sv. Florijan, sv. Anton Pado-vanski. Zvonar Albert Samassa leta 1887.

16. Mestno pokopališče.

Poglejva sedaj še na tisti dom, ki je pripravljen Kranjcem za stanovanje po trudu tega življenja. Okrašen je z dragimi spominki, okinčan z lepimi nasadi in posejan z belimi stezicami, žal da se sprehaja po njih koščena žena, bleda smrt. Nekdaj so imeli pokopališče poleg farne cerkve z Marijino kapelo (*capella visitationis B. M. V. in carnario*). Ž njo je bila združena kapelanska služba, pri kateri je izvrševal patronat grajščak na Brdu (*liber baro ab Egk*). Sedanja pokopališka kapela sv. Križa je bila zidana leta 1825 in posvečena po škofu Antonu Alojziju 11. junija 1836. Dolga je 12, široka 8 metrov. Altar kinča slika Kristus na križu z Marijo, Janezem in Marijo Magdaleno s podpisom: Leop. Layer 1825.¹⁾ Farni vikar v Rakitni Janez Florijančič je volil leta 1833 za to kapelo tri vstanovljene sv. maše. — V zidu, ki obdaja pokopališče, je štirinajst kapelic križevega pota.

Tukaj — v svojem rojstnem mestu — je dobil počitek slavni mrtvec **Ljubljanski škof Jernej Widmer**, knez po dostojanstvu, duhu in srcu. Visoki pokojnik je bil rojen 11. avgusta 1802 v Kranju. Krstil ga je takratni kapelan Tomaž Cuderman. Sveto mašništvo je prejel v Ljubljani 12. avgusta 1827, škofovo posvečenje pa 17. junija 1860 na Dunaju. Slovesno intronizacijo je obhajal 1. julija 1860 v stolnici sv. Nikolaja ter vladal škofijo do svoje prostovoljne resignacije leta 1875. Od tega časa dalje bival je v Kranju v lastni hiši poleg farnega župnišča, kjer je dokončal tek življenja in zaspal v Gospodu ob štirih zjutraj 17. maja 1883. Knezoškof Krizostom je izročil v spremstvu mnogobrojne duhovščine materi zemlji njegove telesne ostanke, ki počivajo sredi kapele v rakvi. Pri pogrebu sta bila navzoča knezo-škofa Janez Zwerger sekovski in Maksimilijan Stepišnik lavantinski. Sedaj so združeni vsi ti cerkveni knezi v več-

¹⁾ Rojen v Kranju 21. novembra 1752.

nosti. Tudi dr. Janez Gogača, ki je imel pri tej priložnosti mrtvaški govor, ni več med živimi († 4. maja 1884). Na evangeljski strani je kamniti spominek z napisom: **HIC QUIESCIT POST MULTOS LABORES BARTHOLOMAEUS WIDMER, XXV. EPISCOPUS LABACENSIS, SS. THEOLOGIAE DOCTOR, URBIS KRANBURGENSIS DECUS INSIGNE, ARTIUM INGENUARUM CULTUM DIVINUM AUGENTIUM AMATOR PONTIFICATUS APICEM HUMILITATI POSTPOSUIT. OBIIT XVII. MAJI MDCCCLXXXIII.** (Tukaj počiva po mnogem trudu Jernej Widmer, 25. škof ljubljanski, doktor sv. bogoslovja, posebna dika kranjskega mesta, cerkvenih umetnosti gojitelj, visoko škofijsko čast zamenjal s ponižnostjo. Umrl 17. maja 1883.)

Veliko število drugih pokojnikov mašniškega stanu odeva tukaj črna gruda. Marsikateri duhovnik si je izbral Kranj za počitek na stara leta in je dobil zadnji počitek tudi na pokopališču. Imena nekaterih so še ohranjena na spominkih, velika večina je pozabljenih. Upajmo, da so zapisana v knjigi življenja. (Zaznamek vseh od l. 1681 v Kranju umrlih duhovnikov najdeš na strani 43.)

Izmed svetnih veljakov, katere krije zemlja, omenim najprej našega pesnika-prvaka Franceta Prešern-a. Nad njegovim grobom se vzdiguje pol metra debel kamnit steber rujavkastega marmorja okinčan z liro in vencem. Napis: Dr. France Prešerin, rojen v Vrbi 3. decembra 1800, umrl v Kranju 8. februarija 1849.

Ena se tebi je želja spolnila:
V zemlji domači da truplo leži.

Slovesno so ga pokopali 10. februarija 1849. Osem duhovnikov, narodna mestna straža in velika množica prijateljev ga je spremlila na pokopališče.

Drug pesnik, ki je ostavil ta svet v najlepši dobi življenja, je Simon Jenko. Bil je odvetniški koncipijent in umrl vsled otrpnenja možgan. Kranjski kapelan Franc Tavčar ga je pokopal. Na spominku, okinčanem s pesnikovo doprsno relief-podobo, beremo: **S i m o n J e n k o**, rojen 27. oktobra 1835 na Podreči, umrl 18. oktobra 1869 v Kranju.

Ko jaz v gomili črni bom počival
In zelen mah poraste nad menoj:
Veselih časov srečo bo užival,
Imel bo jasne dneve narod moj.

Tako jasnih dni sicer še nimamo Slovenci, kakoršne je gledal pesnik-videc, vendar upamo, da se nam približajo kaj kmalo.

V stolpiču pokopališke kapele sta dva zvonova s premerom 51 : 43 cm. Manjši je skoraj oktava večjega ($\overline{g-g}$).

Večji zvon je podolgast in prevlečen s „pátino“. Pátina (*aerugo nobilis*) nastane vsled vpliva vlažnosti in zraka na baker in bronso. Kemiško bi se zaznamovala z izrazom $\text{CO}_2 \cdot \text{CuO} \cdot \text{H} =$ ogljikovokisli bakreni oksid. Znanstveno natanjšna ta formula ni, kaže samo prilično, iz kakošnih prvin je pátina sestavljena. Mera zvona v krilu (51 cm) in njegova postranska višina (50 cm) ste skoraj enaki. Podobe nima nobene, tudi okraska ne, spodaj je precej okrušen. Značilni so med posameznimi besedami križci, ob koncih trivoglati. Takih do sedaj še nisem našel. Ob klobuku nosi napis:

✠ mara ✠ hilf ✠ uns ✠ auss ✠
noten ✠ 1662 jar

Zvon je toraj zelo star (iz l. 1464) in se mora na vsak način ohraniti.

Manjši nima nobenega znamenja. Njegova oblika in zelenkasta barva kažeta, da mu moramo prisojati tudi veliko starost. Voglate korenine so v kotu 70° zavite. Postranska višina znaša 38 cm.

17. V fari umrli duhovniki.

Mrliška knjiga mestne fare se začenja l. 1681. Od tega časa do l. 1898 je vpisanih naslednjih 95 duhovnikov, ki so tukaj umrli:

1. **1689.** Urban Vodnik, *religiosus, presbyter*, † 4. maja, star 56 let, pokopan v cerkvi sv. Kancija.

2. **1689.** Jurij Kushman, *presbyter*, † 24. maja.

3. **1700.** Janez Herner, *cooperator Crainburgensis*, † 27. apr., star 53 let.

4. **1709.** Sebastijan Weisel, *presbyter*, † 23. septembra, star 70 let.

5. **1712.** Janez Compar, *antea capellanus Crainburgensis*, † 24. julija, star 37 let.

6. **1712.** Janez Sittar, *sacerdos*, † 15. novembra, star 74 let. Kapelanoval je v Šmartinu pri Kranju od 1685 do 1688.

7. **1713.** Andrej Puchar, *capellanus Corporis Christi*, † 8. novembra, star 72 let, pokopan v cerkvi.

8. **1713.** Jurij Rossa, župnik v Šmartinu pri Kranju, † 23. novembra, star 64 let, pokopan v lavretanski rakvi pri kapucinih. *Insignis plurimarum ecclesiarum tum intra tum extra provinciam ac etiam confraternitatum benefactor.*

9. **1714.** Janez Schaloviz, *presbyter*, † 7. maja, star 50 let. Od 1694 do 1700 ga najdemo kot vikarja v Weissenfels-u.

10. **1714.** Janez Kobentar, *presbyter*, † 18. maja, star 63 let.

11. **1714.** Franc Ksav. Schuscha, *presbyter*, † 16. decembra, star 49 let. *In itinere suo per Crainburgum infirmitate febrium malignarum correptus obiit et sepultus est in crypta Rosariana (v rakvi rožniveenske cerkve).*

12. **1715.** Matija Wobner, † 10. septembra. *Ex diuturna infirmitate ratione et loquela destitutus.*

13. **1718.** Jurij Reze, *beneficiatus s Catharinae et s Leonardi in hospitali*, † 22. novembra, star 78 let.

14. **1718.** Matija Grus, *beneficiatus B. M. V. in Rosario*, † 17. decembra, star 77 let, pokopan v kapucinski cerkvi. Od 1676 do 1688 je župnikoval v Naklem, od tu je odšel za župnika v Dob. Na stara leta postane beneficijat pri rožniveški cerkvi v Kranju, kjer včaka zadnjo uro.

15. **1719.** Janez Wonzel, *beneficiatus s. Catharinae et s. Leonardi in hospitali*, † 4. maja, star 64 let.

16. **1720.** Matija Drenoviz, † 31. maja, star 32 let.

17. **1722.** Lovrenc Puschar, † 24. julija, star 44 let.

18. **1725.** Frančišek Simon Pogatschnig, *cooperator Crainburgensis*, † 11. decembra, star 44 let.

19. **1727.** Matevž Jamscheg, † 24. januarija, star 51 let.

20. **1731.** Pavel Bazin, † 27. junija, 32 let star, *saepius in diuturno morbo provisus.*

21. **1733.** Luka Rejauz, *presbyter*, † 1. januarija, star 64 let, *post celebratam missam repentine obiit.*

22. **1733.** Frančišek Jakob Struppi, *parochus Asslingensis*, † 20. februarija, star 32 let. Na Jesenicah je bil župnik od 1730 do 1733, živel je toraj v Kranju le malo časa.

23. **1737.** Janez Krstnik Reuz, *sacerdos curatus*, † 14. julija, star 38 let.

24. **1737.** Jurij Shorzhan, *cooperator Selcensis*, † 19. septembra, star 50 let.

25. **1738.** Tomaž Shimonzhizh, *sacerdos curatus ad s. Judocum*, † 10. marca, star 59 let.

26. **1743.** Frančišek Fortuna, † 10. avgusta, star 43 let.

27. **1744.** Kancijan Sodar, *presbyter*, † 14. maja, star 36 let.

28. **1747.** Avguštin Jakob Sitter, *cooperator senior Crainburgi*, † 29. julija, star 36 let. Pokopali so ga v spremstvu 18 duhovnikov v cerkvi sv. Kancija *ante aram s. Scapularis*.

29. **1755.** Nikolaj Pogazhnigk, *beneficiatus ss. Corporis Christi et s. Rosarii, sacerdos jubilarius*, † 23. oktobra, star 77 let. Mrtvaški sprevod je vodil z 12 duhovniki šmartinski župnik Maksimilijan Peter plem. Modershaimb v rožnivenško cerkev, kjer so mrtveca položili v rakvi k večnemu počitku.

30. **1758.** Lovrenc Bazin, † 2. maja, star 53 let. Tudi tega je pokopal Modershaimb v kripti rožnivenške cerkve.

31. **1762.** Primož Reschig, *vicarius loci*, † 13. septembra, star 28 let.

32. **1763** Jakob Koss, *beneficiatus ss. Fabiani et Sebastiani, s. Leonardi in hospitali et s. Catharinae in matrice*, † 4. januarija, star 44 let, *in crypta repositus*.

33. **1763.** Peter Maksimilijan de Modershaimb, *parochus ad s. Martinum extra Crainburgum emeritus*, † 6. januarija, star 65 let, *in crypta reconditus*.

34. **1763.** Frančišek Ksav. Pogatschnig, *cooperator Crainburgi*, † 16. septembra, star 60 let.

35. **1764** Frančišek Kren, *beneficiatus s. Rosarii*, † 19. maja, star 45 let, z opazko *perdoctus dominus*.

36. **1769.** Janez Tolmainer, † 10. julija, star 68 let, pokopan v rožnivenški cerkvi.

37. **1771.** Frančišek Ser. Struppi, *cooperator in Franz*, † 3. februarija, star 42 let.

38. **1771.** Mihael Killer, *parochus emeritus ex Naklo*, † 8. decembra, star 87 let. Rojen v Kranju 27. septembra 1684 je župnikoval od 1752 do 1756 v Naklem. To leto se odpove župniji in se poda v rojstno mesto, kjer preživi stare dni svojega življenja.

Takratni kranjski župnik Janez Kraškovic ga je pokopal v cerkveni rakvi. — Killer je sozidal l. 1755 sedanjo nakelsko cerkev.¹⁾

39. **1773.** Janez Piterle, *vicarius emeritus ex Oushesche*, † 21. marca, star 72 let. Piterle je kapelanoval leta 1747 in 1748 v Kranju, od 1750 do 1771 pa je bil farni vikar na Olšah.

40. **1773.** Janez Rosmon, *parochus emeritus ex Scharffenberg*, † 12. aprila, star 62 let.

41. **1773.** Jernej Matko, † 26. julija, star 40 let. Pokopal ga je domači župnik Janez Kraškovic.

42. **1776.** Frančišek Wazin, *cooperator in Bodiž*, † 11. jun.

43. **1779.** Ludovik Weihard, *sacerdos*, † 6. januarija.

44. **1779.** Anton Rollon, *sacerdos Italianus peregrinus*, † 23. februarija, star 42 let.

45. **1780.** Franc Pauschler, *sacerdos simplex*, † 19. maja, star 77 let.

46. **1781.** Jožef Widiz, *sacerdos curatus*, † 19. maja, star 81 let.

47. **1783.** Frančišek Merula, *sacerdos*, † 1. maja, star 56 let.

48. **1789.** Frančišek Markitsch, † 5. avgusta, star 68 let.

49. **1790.** Urban Maren, † 15. aprila, star 63 let.

50. **1793.** Janez Jelouschan, *sacerdos*, † 22. decembra, star 39 let.

51. **1799.** Jožef Dornig, *Priester*, † 23. februarija, star 54 let.

52. **1799.** Jožef Gollmayer, župnik in dekan v Kranju, † 22. oktobra, star 64 let (stran 22).

53. **1803.** Fidel Galle, *Weltpriester*, † 1. februarija vsled prsne vodenice, star 49 let.²⁾

54. **1808.** Anton Zelikar, *beneficiatus ss. Corporis Christi*, † 10. decembra, star 86 let. On je bil zadnji „*capellanus perpetuus*“ slavne in starodavne bratovščine sv. rešnjega Telesa, ki je bila ustanovljena leta 1445 (stran 28).

55. **1816.** Jakob Tanzmann, *Weltpriester*, † 1. julija, star 69 let. Bil je rojen Kranjec in bival nekaj časa vpokojen v Dobu.

¹⁾ Ivan Vrhovnik: Zgodovina nakelske fare.

²⁾ V Kranju je umrla 31. marca 1804 bivša klarisinja Mihelina Marija Karpe, stara 48 let. (Gotovo iz mekinskega samostana).

Leta 1815 mu škofijstvo določi njegovo rojstno mesto Kranj za nadaljno stanovanje. Tanzmann je vsled tega jako vžaljen in zato ponižno prosi, naj ga pusté raje na deželi. Ako mu skažejo to milost, molil bode za ves konzistorij. Toda prošnja je brezvspešna in ne ostane mu družega kakor vkloniti se višji oblasti. Poprepa je še zapisal pomenljive besede: *O miser homo, qui non habet vocem in capitulo!* Neprostovoljno bivanje v Kranju je zamenjal že čez jedno leto z boljšo domovino v večnosti.

56. **1819.** Andrej Tanzmann, kapelan v Šentjurju pri Kranju, † 10. septembra, star 69 let.

57. **1821.** Andrej Beja, *Dorfgeistlicher* (sic!) *von Primskou*, bivši župnik v Tuhinju, † vsled kapa 26. novembra, star 71 let.

58. **1831.** Jožef Brisar, vpokojeni župnik, † 28. avgusta vsled jetike, star 46 let. Rojen na Goriškem v fari Cérkno 31. januarija 1785 je bil duhovni pomočnik v Kamniku, Komendi, Trebnjem, v Naklem in Šentjurju. Kot župnik je deloval v Železnikih od 1825 do 1830. Zarad bolehnosti se mora podati v pokoj, pa kmalo dozori za večnost. Pokopal ga je nakelski župnik in dedek Blaž Blaznik.

59. **1832.** Gregor Walland, župnik in zlatomašnik, † 19. maja na Primskovem, star 75 let (stran 39).

60. **1832.** Matevž Pucher, župnik v Špitaliču (Neuthal), † 8. novembra, star 56 let.

61. **1833.** Leonard Delkot, kapelan in zlatomašnik, † 12. aprila, 72 let star.

62. **1838.** Matija Supan, vpokojeni župnik, † 21. marca vsled kapa (Nervenschlag), star 59 let.

63. **1839.** Janez Krstnik Florjanzhizh, vpokojeni farni vikar, † 2. februarija vsled kapa (Schlagfluß), star 60 let.

64. **1842.** Avguštin Sluga, župnik in dekan v Kranju, † 19. jul. vsled starosti, star 88 let in deset mesecev (str. 22).

65. **1850.** Jožef Dagarin, župnik in dekan v Kranju, † 22. apr., star 65 let. Starološki dekan Frančišek Kramar je vodil njegov pogreb na mestno pokopališče (str. 25).

66. **1850.** Gregor Shun, vpokojeni župnik, † 14. avgusta vsled prsne vodenice, star 70 let. Rojen v Trbojah 10. marca 1780 je župnikoval v bohinjski Srednji Vasi od 1816 do 1825, v Šentjurju pri Kranju od 1825 do 1843.

67. **1850.** Matevž Hafner, novomašnik, † 2. decembra za jetiko.

68. **1856.** Jernej Čebašek, bivši lokalist na Golem, † 1. aprila, 73 let star. Rodil se je v Smladniku 12. avgusta 1782.

69. **1856.** Matevž Puher, bivši kapelan v Naklem, † vsled raka v črevih 18. novembra, star 38 let. Rojen 2. septembra 1818 v Kranju bil je izvrsten dijak, vrl duhovnik, vešč botanik in homeopat, izboren pevec, vglasbil je tudi nekatere cerkvene pesmi (Iv. Vrhovnik: „Zgodovina nakelske fare“ stran 96).

70. **1857.** Franc Vončina, mestni kapelan v Kranju, † za vročinsko boleznijo 8. aprila, star 30 let. Spominska plošča vzdana v sprednji steni pokopališke kapele, nam pove, da je bil Vončina „ljubljen kranski duhovni pomagavec“ rojen v Idriji 1. oktobra 1826.

71. **1858.** Anton Jeglič, župnik v Železnikih, † 19. oktobra vsled otrpnenja možgan, star 53 let. Rojen na Breznici 9. januarja 1805 je kapelanoval leta 1844 v Komendi, postal lokalist na Šenturški Gori in slednjič župnik v Železnikih.

72. **1862.** Feliks Strupi, vpokojeni duhovnik tržaške škofije, † 26. februarja, star 49 let. Ponesrečil je nad savskim mostom, kjer so ga dobili mrtvega v vodi.

73. **1862.** Blaž Čibašek, vpokojeni lokalist lavantinske škofije, † 11. aprila, star 85 let.

74. **1864.** Karol Simandl, kanonik krške škofije, † 23. februarja vsled vnetja srca, star 55 let. Na grobnem spominku beremo, da je bil pokojnik „zvest sin slovenskega naroda“. Grobokop mi je pripovedoval, da obiskujejo Korošci še sedaj njegov grob in jemljejo s seboj prst za spomin.

75. **1864.** Jožef Križnar, vpokojeni duhovnik in kurat na Primskovem, † 2. junija za jetiko, star 58 let (stran 40).

76. **1864.** Janez Puhar, kapelan, † 7. avgusta, star 49 let. Rojen v Kranju 26. avgusta 1814 bil je duhovni pomočnik v deseterih župnijah. Osoda je preganjala nadarjenega moža iz kraja v kraj, dokler ni dobil zadnjega počitka v svojem rojstnem mestu. Svetlo pisci imenujejo s spoštovanjem njegovo ime, ker je izumil fotografovanje na steklo in dobil zato zlato svetinjo na razstavi v Londonu.

77. **1866.** Franc Božič, *deficijent*, † 23. februarja, star 64 let. Rojstni kraj mu je Idrija, kjer je v gledal luč sveta 25. marca 1801.

78. **1868.** Peter Leben, bivši ekspozit v Šentvidu pri Podpeči, † 24. marca, star 60 let. Rojen v Strohinju (nakelske fare) 26. marca 1807, služboval je v Leskovcu pri Krškem, v Trziču, Železnikih in slednjič kot ekspozit v Šentvidu pri Podpeči.

79. **1870.** Miha Mladič, vpokojeni zagorski župnik, † 14. februarija, star 81 let. Živel je skoraj 30 let (od 1842) kot penzionist v Kranju.

80. **1871.** Franc Marinšek, lokalni kaplan na Trsteniku, † 22. maja, star 69 let. V Kranju ga je zadel mrtvoud in pripekljali so mrtvega na Trstenik.

81. **1874.** Janez Reš, župnik in dekan v Kranju, † 17. marca star 70 let in 11 dni (stran 27).

82. **1875.** Martin Žust, vpokojeni župnik mavčiški, † 6. junija, star 82 let. Deloval je kot kapelan v Kranju od 1822 do 1827.

83. **1876.** Simon Jalen, ekspozit v Šenpetru na Notranjskem, † 25. junija vsled sušice, star 34 let. Rojen je bil v Kranju 12. maja 1842, posvečen 30. julija 1865.

84. **1876.** Tomaž Sežun, rojen v Kranju 9. decembra 1801, † 4. decembra. Bil je veliko let župnik v Šentjurju pri Šmarji (stran 34).

85. **1877.** Jožef Gliha, vpokojeni kurat, rojen v Šentvidu pri Stičini 11. marca 1796, † 23. avgusta (stran 39).

86. **1882.** Janez Pfeifer, bivši kurat v Hrastju (župnija Šentjur pri Kranju), † 27. maja, star 76 let.

87. **1883.** *P. N. Dr. Jernej Widmer*, knezoškof ljubljanski, † 17. maja, star 80 let, pokopan v rakvi pokopališke kapele (stran 41).

88. **1884.** Blaž Vomberger, vpokojeni župnik in kurat na Primskovem, † 2. februarija, star 75 let (stran 40).

89. **1886.** Anton Smrekar, vpokojeni župnik, † 4. maja, star 85 let. Pastiroval je veliko let (1854—1877) kot župnik v Lešah.

90. **1889.** Jurij Jarc, kapiteljski vikar v Novem Mestu, † 23. februarija, star 54 let. Jarc je bil rojen pri Zormanu v Srednji Vasi (fara Šentjur pri Kranju) 5. aprila 1834. V pokoj se je podal zaradi slabih oči in je slednjič oslepel popolnoma, da ga je moral deček voditi za roko.

91. **1889.** Tomaž Brus, vpokojeni ekspozit iz Besnice in zlatomašnik, † 13. oktobra, star 77 let. Doma je bil iz Spodnje Idrije, kjer je bil porojen 11. decembra 1811. Kapelan je bil v Senožečah, v Šentvidu pri Vipavi, v Budanjah, v Trebnjem in na Dóbrovi. Mnogo let je deloval kot kurat v Besnici (1864—1887).

92. **1891.** Janez Erjavec, bivši kapelan v Slavini, † 24. januarija, star 63 let.

93. **1895.** Janez Habé, demantno-mašnik in duhovni svetovalec, † 8. septembra, star 84 let. Rodil se je 5. maja 1811 v Črnem Vrhu nad Idrijo, župnikoval v Zavrcah in Dražgošah slednjič na Olšah od 1869 do 1894. Bil je pobožen in učen duhovnik.

94. **1895.** Jožef Bononi, vpokojeni župnik in zlatomašnik, † 2. oktobra, star 74 let. Bononi je bil Ljubljčan, rojen 19. aprila 1821. Za časa njegovega župnikovanja v Radolici (1868—1889) je veliko popravil pri cerkvi in župnišču, akoravno se je moral boriti z mnogimi težavami.

95. **1897.** Tomaž Šlibar, vpokojeni župnik, † 25. decembra, star 75 let. Rojen 18. decembra 1822 na Brezjah v kovorski fari, posvečen 31. julija 1849. Služboval je kot duhovni pomočnik v Knežaku, na Blokah, v Šmartinu pod Šmarno Goro in v Šentjurju pri Kranju. Leta 1866 dobí župnijo v Dupljah, kjer je pastiroval 27 let (do 26. aprila 1893). Zadnja leta je preživel v Kranju in dokončal tukaj svoje zemeljsko potovanje.

